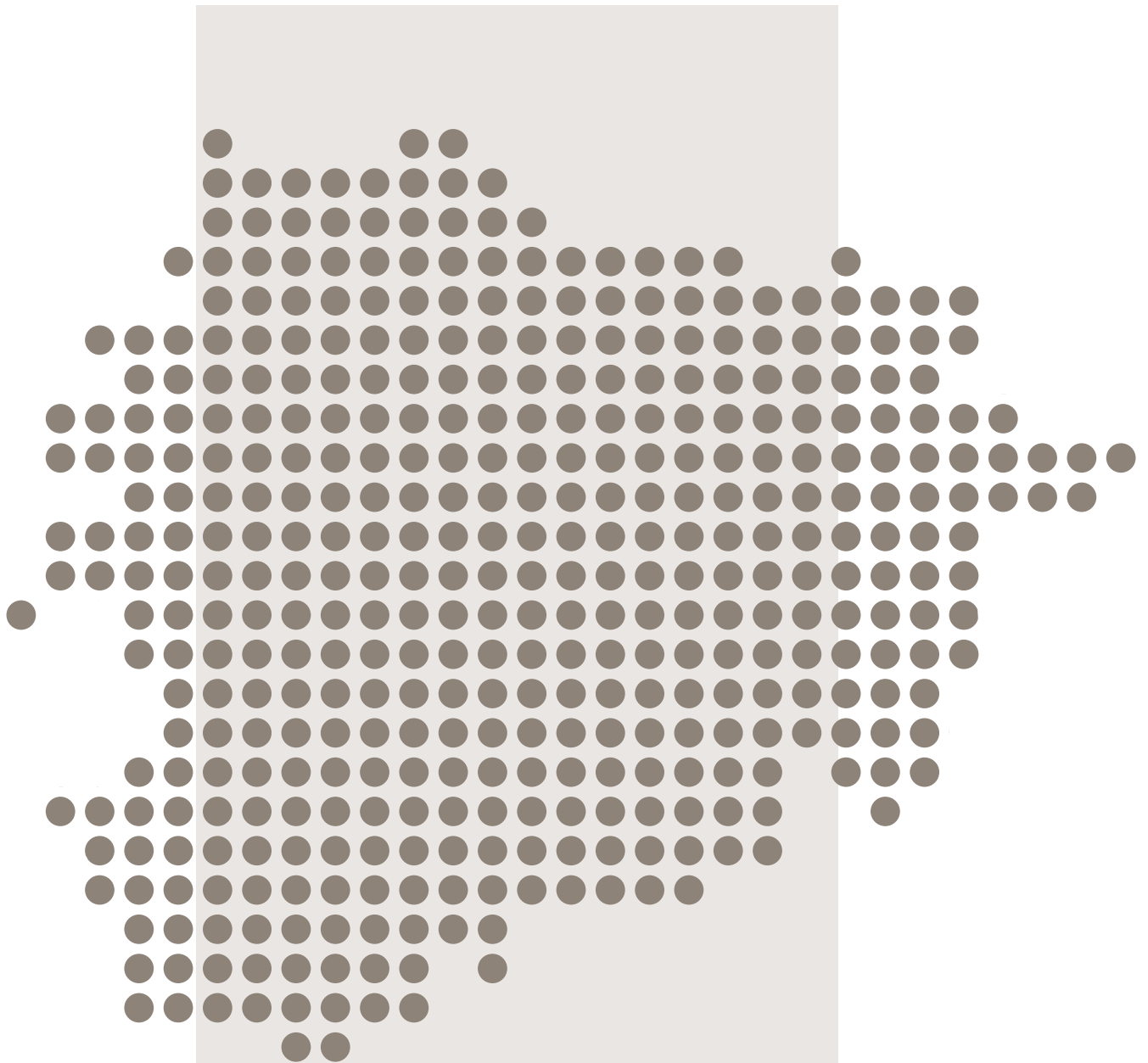

Llei 17/2008, del 3 d'octubre, de la seguretat social

Edita: Caixa Andorrana de Seguretat Social
<https://www.cass.ad/>

Edició: 2026

Índex

Introducció	5
Llibre primer	7
Títol I	7
Títol II	11
Títol III	16
Llibre segon	27
Títol I	27
Títol II	53
Llibre tercer	81
Títol I	81
Títol II	85
Títol III	137
Títol V	144
Llibre quart	159
Títol I	159
Títol II	160
Títol III	162
Títol IV	176
Disposicions addicionals	179
Disposicions transitòries	184
Disposició derogatòria única	186
Disposicions finals	187

Introducció

L'any 1967 va entrar en vigor el **sistema de seguretat social d'Andorra**.

Aquest sistema s'havia creat el 1966.

L'objectiu del sistema de seguretat social és protegir les persones en cas de malaltia, maternitat, accident laboral, invalidesa i defunció, i també garantir el pagament de les pensions de jubilació.

La **Caixa Andorrana de Seguretat Social**

s'encarrega de gestionar aquest sistema.

Amb el pas del temps, el sistema de seguretat social s'ha anat adaptant a les necessitats laborals i socials d'Andorra.

Tot i aquests canvis, avui dia cal una reforma a fons per garantir les pensions, millorar les prestacions i fer el sistema més eficaç.

Per aquest motiu s'ha aprovat la **Llei 17/2008**, que actualitza i millora el sistema de seguretat social i l'adapta a les noves necessitats del país.

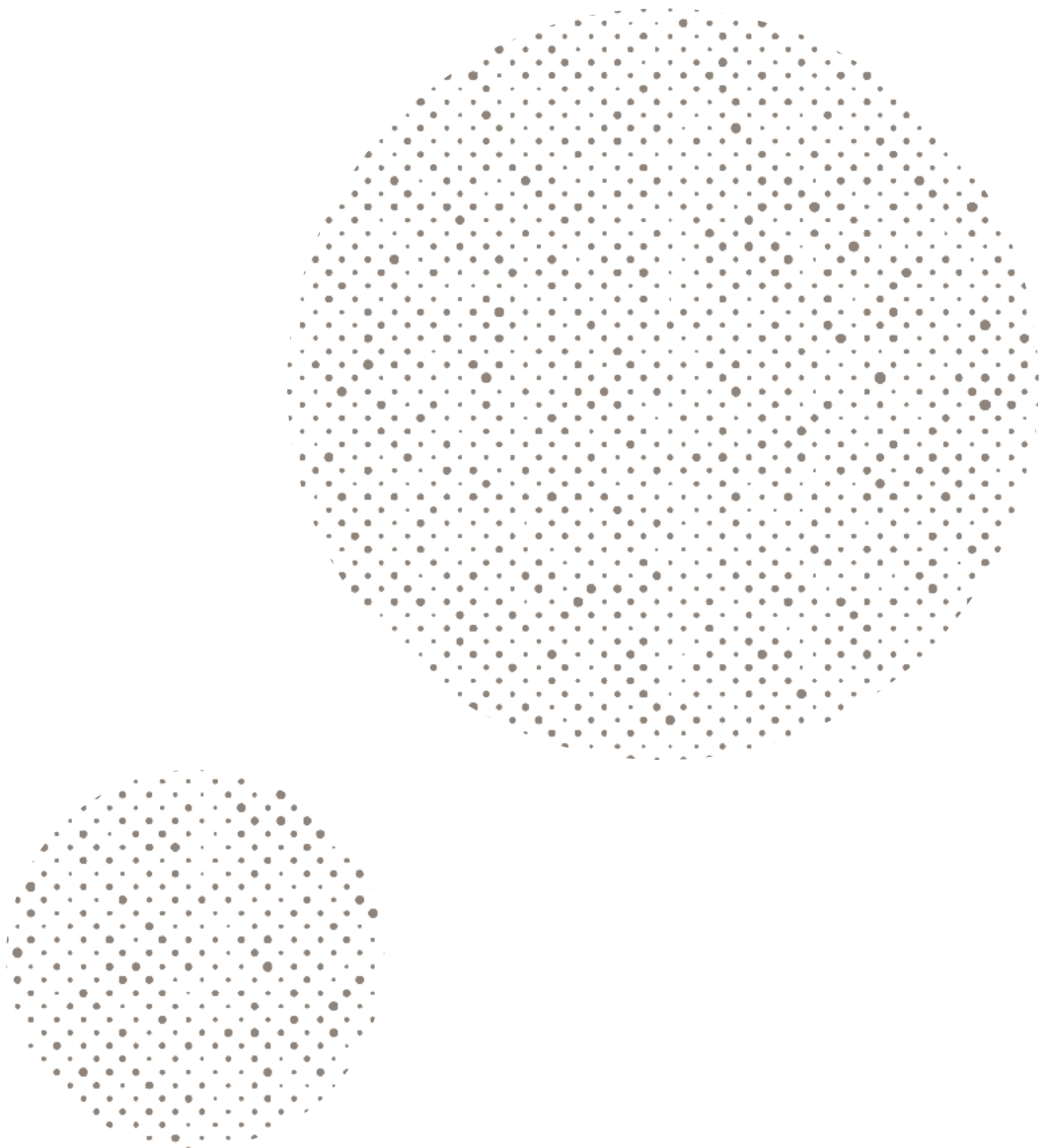
La Llei s'estructura en 4 llibres que regulen tots aquests canvis.

El **llibre primer** defineix les normes generals, explica com s'estructura el sistema de la seguretat social, a qui s'aplica i quines són les normes per inscriure-s'hi.

El **llibre segon** descriu com s'organitza i es gestiona el sistema de la seguretat social.

El **llibre tercer** regula les prestacions i les pensions que reben les persones en diferents situacions.

Finalment, el **llibre quart** tracta les infraccions i les sancions.

Llibre primer

Títol I

El primer títol defineix l'objecte i la importància de la Llei, els seus principis i objectius, com s'organitza el sistema de la seguretat social i els tipus de prestacions.

De què tracta la Llei?

(Articles 1 i 2)

Aquesta Llei preveu els drets de les persones a la seguretat social i s'assegura que l'Estat els compleixi.

Algunes normes de la Llei, com les que fan referència a les eleccions al Consell d'Administració de la Caixa Andorrana de Seguretat Social i a la Llei de la justícia, són especials i tenen la mateixa importància que una **lleï qualificada**.

La resta de normes de la Llei són ordinàries i segueixen les regles generals.

En quins principis es basa la Llei?

(Article 3)

El sistema andorrà de seguretat social es basa en 4 principis, que són els següents:

- **Universalitat:** garanteix que totes les persones rebin ajuda si no poden treballar i guanyar diners per algun motiu.
- **Unitat:** garanteix un únic sistema de seguretat social per a totes les persones que en tenen dret.
- **Solidaritat:** ajuda les persones que ho necessiten, sobretot en situacions de jubilació.
- **Igualtat:** assegura que totes les persones tenen les mateixes oportunitats i drets dins el sistema de seguretat social.

Una **lleï qualificada** té més importància que una lleï ordinària i només es pot canviar amb una majoria especial del Consell General (el Parlament d'Andorra).

Quin és l'objectiu?

(Article 4)

L'objectiu del sistema de seguretat social d'Andorra és protegir les persones assegurades. Ho fa oferint prestacions, sempre que es compleixin els requisits que estableix aquesta Llei.

Quins tipus de protecció hi ha?

(Articles 5, 7 i 9)

El sistema de seguretat social d'Andorra té 2 maneres de protegir les persones: la contributiva i la no contributiva.

La **protecció contributiva**

es basa en les cotitzacions que han pagat abans les persones i les empreses a la seguretat social, i en les prestacions que preveu aquesta Llei.

La **protecció no contributiva**

es basa en la solidaritat col·lectiva i serveix per garantir uns ingressos mínims a les persones que ho necessiten.

Cap persona assegurada pot renunciar als drets que li reconeix aquesta Llei.

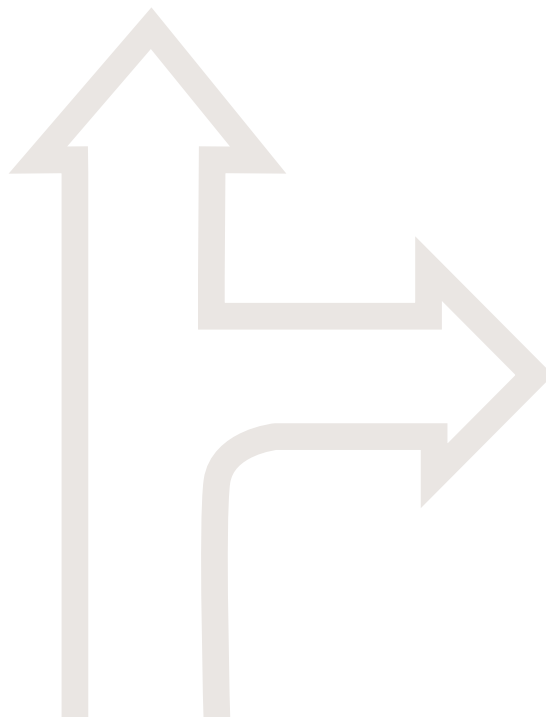
Com s'estructura el sistema?

(Article 6)

El sistema s'estructura en 2 branques de protecció:

- La **branca general** cobreix aquestes prestacions:
 - despeses de salut,
 - incapacitat temporal,
 - maternitat i paternitat,
 - riscos durant l'embaràs,
 - invalidesa,
 - defunció,
 - pensions per a orfes.
- La **branca de jubilació** cobreix la pèrdua d'ingressos quan la persona arriba a l'edat de jubilació. Inclou:
 - la pensió de jubilació,
 - la pensió de viduïtat.

Una persona jubilada pot continuar treballant i, alhora, cobrar la pensió de jubilació.

Quins tipus de prestacions hi ha?

(Article 8)

Les prestacions de la seguretat social són:

- **Prestacions de reembossament:** serveixen per cobrir les despeses de salut.
- **Prestacions econòmiques**, que inclouen:
 - **Prestacions per incapacitat temporal:** quan la persona no pot treballar per malaltia, accident o donació d'òrgans.
 - **Prestacions per maternitat, paternitat i risc durant l'embaràs:** quan la persona deixa de treballar durant un temps per naixement d'un fill o per problemes durant l'embaràs.
 - **Pensions d'invalidesa:** quan la persona perd capacitat de treballar per malaltia o accident.
 - **Capital per defunció:** per cobrir les despeses del funeral de la persona assegurada.
 - **Pensions de reversió:** per compensar la pèrdua d'ingressos quan mor la persona assegurada.
 - **Pensions de jubilació:** quan la persona arriba a l'edat de jubilació.

Qui gestiona el sistema andorrà de seguretat social?

(Article 10)

El sistema andorrà de seguretat social el gestiona la Caixa Andorrana de Seguretat Social, coneguda amb les sigles CASS.

Títol II

El segon títol indica a qui s'aplica el sistema de seguretat social.

A qui s'aplica?

(Articles 11, 12 i 13)

El sistema de seguretat social d'Andorra s'aplica a les persones assegurades de manera directa i a les persones assegurades de manera indirecta.

Les **persones assegurades directes**

paguen cotitzacions a la seguretat social.

Aquestes persones estan incloses en el règim general o en algun dels règims especials.

Les **persones assegurades indirectes**

depenen d'una persona assegurada directa, sempre que no siguin assegurades directes, no treballin, visquin legalment a Andorra i compleixin alguna d'aquestes condicions:

- Ser el marit o l'esposa d'una persona assegurada directa.
- Ser fill o filla menor de 25 anys d'una persona assegurada directa o del seu marit o esposa assegurada indirecte.
- Ser una persona menor de 25 anys que depèn d'una persona assegurada directa o del seu marit o esposa assegurada indirecta.
- Ser una persona menor de 18 anys que té un tutor o que viu amb una persona que no és el pare ni la mare i que no en depèn.
- Ser una persona amb discapacitat que té una **curatela** o **tutela judicial**.
- Ser net o neta d'una persona assegurada directa que té a càrrec un fill o una filla menor de 25 anys.

La **curatela** és un suport que decideix un jutge quan una persona necessita ajuda per prendre decisions, per exemple, per gestionar els diners.

La **tutela** és un suport que decideix un jutge quan una persona necessita ajuda en gairebé tots els àmbits de la seva vida.

En cas de separació o divorci, els fills poden ser persones assegurades indirectes i estar a càrrec dels 2 progenitors.

Parelles de fet

(Article 14)

La Llei tracta les parelles de fet d'aquesta manera:

- Si dues persones viuen juntes com a parella de fet i estan inscrites oficialment, la Llei les considera com si estiguessin casades.
- Si una parella de fet d'un altre país està inscrita al registre d'unions estables de parella a Andorra, la Llei també la considera com si estigués casada. Si aquestes persones treballen a Andorra, però viuen a Espanya o a França, la Llei també ho té en compte si la parella està registrada en aquests països.

Ampliació dels beneficis

(Article 15)

L'Estat ha de prendre mesures perquè les persones andorranes que treballen a l'estranger tinguin seguretat social i perquè les persones estrangeres que treballen a Andorra tinguin els mateixos drets.

Per fer-ho, l'Estat ha de signar acords amb altres països.

Quina estructura té la seguretat social?

(Article 16)

La seguretat social a Andorra té 2 tipus de **règims**:

- El règim general.
- Els règims especials.

Una persona no pot estar assegurada en els 2 règims de la seguretat social al mateix temps per a la mateixa feina.

El **règim** és el conjunt de normes i condicions que regulen com funciona la seguretat social per a diferents grups de persones.

Règim general

(Article 17)

El règim general de seguretat social s'aplica a:

- Persones que treballen per a altres persones.
- Persones que treballen per compte propi, és a dir, són autònomes.
- Persones que cobren una pensió.

Persones que treballen per a altres

(Article 18)

Són persones que treballen per a altres:

- Persones treballadores amb contracte laboral.
- Socis d'una empresa que hi treballen i cobren un salari.
- Persones que treballen a l'administració pública.
- Persones amb càrrecs polítics o públics que cobren un salari.
- Pastors.
- Esportistes professionals.
- Persones administradores de societats que cobren per representar una administració pública.

Persones que treballen per compte propi (Article 19)

Són persones que treballen per compte propi:

- Persones que tenen un negoci o una professió per compte propi a Andorra. Això inclou:
 - Persones amb una autorització per treballar per compte propi, com les que tenen un comerç, una indústria o una explotació agrícola o ramadera.
 - Artistes professionals.
 - Persones que fan una feina autònoma en una societat o en una comunitat de béns.

No es considera treball per compte propi si l'activitat es fa només com a treballador assalariat per a una altra persona.

- Administradors de societats que compleixen aquests requisits:
 - No estar contractats com a treballadors per l'empresa.
 - Rebre un salari fix o variable pel càrrec d'administrador.
 - Ser residents legals a Andorra, excepte si tenen un permís de residència especial que no els permet cotitzar a la seguretat social d'Andorra.
- Socis d'empreses que compleixen aquests requisits:
 - Fer una activitat concreta dins l'empresa.
 - Tenir poder per prendre decisions importants a l'empresa.
 - Ser residents legals a Andorra, excepte en casos d'autoritzacions especials de residència amb una altra cobertura.
 - Decidir cotitzar com a persona que treballa per compte propi.

- Familiars de la persona que treballa per compte propi a Andorra, si treballen en el negoci i no tenen contracte laboral.
- Persones que tenen un **contracte de parceria**; és a dir, un acord per treballar conjuntament en un negoci.

Un **contracte de parceria** és un acord segons el qual una persona deixa que una altra faci servir les seves terres o els seus animals a canvi de repartir els beneficis.

Persones que cobren una pensió

(Article 20)

Són les persones que reben una pensió de la seguretat social o del Govern.

Règim especial

(Article 21)

Aquest règim s'aplica a les persones que tenen activitats o situacions específiques i que necessiten tenir seguretat social, però que no poden estar al règim general.

Títol III

Aquest títol explica com s'han d'inscriure les empreses i les persones treballadores al sistema de seguretat social.

També explica els tràmits per donar-se d'alta, donar-se de baixa o comunicar canvis de dades.

Informació general

(Article 22)

Les empreses tenen aquestes obligacions:

- Inscriure's a la seguretat social.
- Donar d'alta les persones que hi treballen.
- Comunicar quan una persona comença o deixa de treballar; és a dir, l'alta o la baixa.
- Informar de qualsevol canvi relacionat amb aquestes persones, com ara canvis de salari o d'horari.

La CASS és l'organisme encarregat de dirigir, aplicar i controlar que aquestes obligacions es compleixen.

Ho fa d'acord amb el que estableix aquesta Llei i els seus reglaments.

Qui es considera empresari?

(Article 23)

Es considera empresari qualsevol persona, entitat o administració pública que tingui una activitat legal a Andorra i que compleixi aquestes condicions:

- Dirigir persones treballadores.
- Pagar-los un salari.
- Obtenir resultats del seu treball.

Això inclou empreses amb **ànim de lucre** i empreses sens ànim de lucre.

En el cas del servei domèstic, l'empresari és la persona responsable de la llar. Pot ser el cap de família o la persona titular propietària del domicili.

Com s'han d'inscriure les empreses? (Article 24)

Les empreses han de demanar la seva inscripció a la CASS abans de començar qualsevol activitat.

Ho han de fer d'una d'aquestes maneres:

- Amb el formulari oficial
- Amb el sistema establert per fer aquest tràmit.

Si l'empresa fa algun canvi en les dades que va donar quan es va inscriure, ho ha de comunicar a la CASS.

Aquesta comunicació s'ha de fer així:

- En un termini màxim de 6 dies.
- Amb el formulari oficial.
Aquesta obligació s'aplica quan així ho estableix el reglament.

Si l'empresa tanca definitivament, també ho ha de comunicar a la CASS. Ho ha de fer amb el formulari oficial, dins dels 6 dies següents al tancament.

Si una empresa no compleix aquestes obligacions, la CASS pot actuar sense el consentiment de l'empresa.

Una activitat o una empresa té **ànim de lucre** quan es fa per guanyar diners o obtenir beneficis.

Obligació d'afiliar-se

(Article 25)

Totes les persones que estableix aquesta Llei han d'estar afiliades a la seguretat social.

Estar afiliat vol dir estar assegurat, de manera directa o indirecta.

Això s'ha de fer segons les condicions que marca aquesta Llei i els seus reglaments.

Afiliació de les persones assalariades

(Article 26)

Les empreses han de demanar l'afiliació a la seguretat social de les persones treballadores que comencen a treballar a les empreses i que encara no estan afiliades.

Amb aquesta sol·licitud es fa l'alta inicial al règim general.

Aquesta sol·licitud s'ha de fer així:

- Amb el formulari oficial o amb el sistema establert.
- Presentant tots els documents que demana la Llei.
- Si l'empresa no fa l'afiliació, la persona treballadora pot demanar-la directament a la CASS.
- La CASS també pot fer l'afiliació d'ofici; és a dir, per iniciativa pròpia, quan detecta que l'empresa o la persona treballadora no han complert aquesta obligació.

Quan s'ha de fer l'afiliació?

(Article 27)

Les empreses o les persones treballadores han de demanar l'afiliació 7 dies abans que la persona comenci la feina, o, com a molt tard, el mateix dia que comença a treballar.

Afiliació de les persones que treballen per compte propi

(Article 28)

Si una persona comença a treballar per compte propi i encara no està afiliada, ha de demanar l'afiliació.

Aquesta sol·licitud s'ha de fer dins dels 3 primers dies des que comença a treballar.

Afiliació de les persones assegurades indirectes

(Article 29)

Les persones assegurades directes han de demanar l'afiliació de les persones que tenen al seu càrrec, com poden ser fills o persones dependents.

Número de la seguretat social

(Article 30)

La CASS dona un número de la seguretat social a cada persona afiliada.

Aquest número serveix per identificar la persona quan fa qualsevol tràmit relacionat amb la seguretat social.

Com es poden canviar les dades de l'afiliació?

(Article 31)

Si alguna de les dades que es va donar quan es va fer l'afiliació a la seguretat social canvia, s'ha de comunicar a la CASS.

Ho ha de comunicar l'empresa.

Però si l'empresa no ho fa,

ho pot comunicar la persona assalariada,

la persona que treballa per compte propi

o la persona assegurada, directa o indirecta, segons el cas.

El canvi s'ha de comunicar

en un termini màxim de 6 dies

des del moment en què es produeix.

Cal fer-ho amb els formularis oficials

o amb el sistema establert.

Afiliacions incorrectes

(Article 32)

Si una persona s'afilia al sistema de seguretat social

i no hi hauria d'estar afiliada,

es considera una afiliació incorrecta.

En aquest cas, es torna a la situació anterior a l'afiliació.

Si s'han fet pagaments de cotitzacions

per aquesta persona,

els pagaments no tenen cap efecte.

La persona o l'empresa que ha fet els pagaments

pot demanar que li tornin els diners,

sempre que no ho hagi fet amb mala intenció

i descomptant les prestacions

que s'hagin cobrat indegudament.

Donar-se d'alta al sistema de seguretat social (Article 33)

Totes les persones que formen part del sistema de seguretat social han d'estar donades d'alta en algun dels règims del sistema.

Si una persona treballa per a més d'una empresa, cada empresa l'ha de donar d'alta per separat. Cada empresa també ha de comunicar quan deixa de treballar-hi o quan hi ha canvis.

Si una persona treballa com a assalariada i, al mateix temps, fa una activitat per compte propi, a més del que ha de fer l'empresa, la persona ha de complir l'article 36.

Si una persona fa més d'una activitat per compte propi, només ha de complir les obligacions de l'article 36 per una d'aquestes activitats. Aquestes obligacions es mantenen mentre faci, com a mínim, una activitat per compte propi.

Qui ha de comunicar l'alta i la baixa de les persones assalariades?

(Article 34)

Les empreses han de comunicar a la CASS:

- Quan una persona comença a treballar, perquè se la doni d'alta.
- Quan una persona deixa de treballar, perquè se la doni de baixa.

Això s'ha de fer segons el que estableixen la Llei i els reglaments.

- Si l'empresa no ho comunica, la persona assalariada pot demanar l'alta o la baixa a la CASS.
- Si ni l'empresa ni la persona ho comuniquen, la CASS pot fer l'alta o la baixa pel seu compte.
- Encara que l'empresa no hagi fet els tràmits, la persona treballadora es considera en situació d'alta i pot rebre les prestacions que li corresponguin.

Com fer les sol·licituds d'alta, de baixa o dels canvis de dades de les persones assalariades?

(Article 35)

Com fer l'alta?

Quan una persona comença o deixa de treballar en una empresa, l'empresa ho ha de comunicar a la CASS amb els formularis oficials i la documentació necessària, o amb el sistema establert.

L'empresa ha de fer la sol·licitud d'alta 7 dies abans que la persona comenci a treballar o, com a molt tard, el mateix dia que comença la feina.

Com fer la baixa?

La sol·licitud de baixa s'ha de fer, com a molt tard, 3 dies després que la persona hagi deixat de treballar.

La baixa té efecte des del mateix dia que s'ha deixat de treballar.

A partir d'aquest moment, ja no cal cotitzar, sempre que la baixa s'hagi comunicat correctament.

Com fer els canvis de dades?

Si hi ha algun canvi en les dades, també s'ha de comunicar dins dels 3 dies següents al canvi.

El canvi té efecte des del mateix moment si s'ha comunicat a la CASS correctament i dins del termini.

Com fer les sol·licituds d'alta, de baixa o dels canvis de dades de les persones que treballen per compte propi?

(Article 36)

Com fer l'alta?

Les persones que treballen per compte propi han de comunicar a la CASS:

- Quan comencen una activitat.
- Quan la deixen.
- Si hi ha canvis en les dades.

Ho han de fer amb els models oficials i la documentació necessària, o amb el sistema establert pel reglament.

La sol·licitud d'alta s'ha de fer dins dels 3 dies següents a l'inici de l'activitat.

Com fer la baixa?

La sol·licitud de baixa també s'ha de fer dins dels 3 primers dies després d'haver deixat l'activitat.

La baixa té efecte des d'aquell moment.

A partir d'aleshores, ja no cal cotitzar, sempre que la baixa s'hagi comunicat correctament.

Com fer els canvis de dades?

Els canvis de dades s'han de comunicar dins dels 3 primers dies des que es produeix el canvi.

El canvi té efecte des d'aquell moment si s'ha comunicat correctament i dins del termini.

El Govern ha d'informar la CASS de les altes, baixes i modificacions dels titulars dels negocis, dels administradors de les societats, de les persones amb una professió titulada, i dels titulars d'explotacions agrícoles i ramaderes.

Altres situacions d'alta

(Article 37)

Les persones treballadores que tenen el contracte suspès per una causa imprevista, com un accident o un desastre que impedeix continuar l'activitat de l'empresa, es consideren donades d'alta a la seguretat social.

Aquestes persones es consideren donades d'alta per a totes les cobertures i prestacions que estableixen la Llei i els reglaments.

També es consideren en situació assimilada a l'alta, les persones que es troben en alguna d'aquestes situacions:

- Estan inscrites al Servei d'Ocupació com a demandants de feina.
- Fa menys d'1 any que han deixat de treballar com a assalariades o per compte propi.
- Tenen el contracte suspès per **excedència** per cuidar familiars.
- Han deixat la feina temporalment perquè són víctimes de violència de gènere.

L'**excedència** és un temps en què la persona deixa de treballar, però sense perdre la seva feina.

Ús de mitjans electrònics i informàtics

(Article 38)

Els tràmits amb la CASS es poden fer per internet o per altres mitjans electrònics.

La CASS també es pot comunicar amb les persones per mitjans electrònics.

Les dades de les persones afiliades estan protegides per la llei de protecció de dades d'Andorra i per les normes sobre els drets de les persones usuàries del sistema sanitari.

La CASS ha de garantir la seguretat i la confidencialitat d'aquestes dades.

La CASS dona a cada persona afiliada una targeta sanitària.

Aquesta targeta serveix per al següent:

- Identificar la persona.
- Fer tràmits electrònics.

Conservació de documents

(Article 39)

Les empreses han de conservar durant un mínim de **5 anys** aquests documents:

- El document d'inscripció de l'empresa.
- Els documents d'afiliació.
- Els comunicats d'alta i de baixa.
- Els documents de variació de dades.

Les persones que treballen per compte propi també han de conservar durant **5 anys** aquests documents:

- El document d'afiliació.
- Els comunicats d'alta i de baixa.
- Les comunicacions de canvis de dades.

Llibre segon

Títol I

Aquest títol explica com es gestiona i s'organitza internament la CASS per garantir un bon funcionament del sistema de seguretat social.

Què és la CASS?

(Article 40)

La Caixa Andorrana de Seguretat Social (CASS) és una **entitat parapública** supervisada pel Govern. Segueix les normes de la Llei que regula les finances públiques del país.

La seva funció principal és gestionar tot el sistema de seguretat social d'Andorra: des del punt de vista administratiu, tècnic i econòmic.

També pot gestionar prestacions d'altres administracions públiques si abans s'ha signat un acord.

Estatuts

(Article 41)

La CASS té personalitat jurídica pròpia; és a dir, pot actuar legalment per ella mateixa.

Una **entitat parapública** és de titularitat pública, però es regeix pel dret privat.

Quines funcions té la CASS?

(Article 42)

La CASS té diverses funcions. Són aquestes:

- Fer les inscripcions, les afiliacions, les altes, les baixes i els canvis de dades.
- Cobrar les cotitzacions socials.
- Pagar les prestacions.
- Fer inspeccions i controls.
- Gestionar les reclamacions, les sancions i les denúncies judicials contra persones o empreses que deuen diners o incompleixen les normes.
- Complir el que estableix aquesta Llei o altres lleis.

La CASS també pot aplicar normes internacionals relacionades amb la seguretat social, sempre que formin part de convenis signats.

Què és el Consell d'Administració de la CASS?

(Article 43)

El Consell d'Administració és el màxim òrgan que representa i dirigeix la CASS.

Qui forma el Consell d'Administració?

(Article 44)

El Consell d'Administració està format per aquestes persones:

- 4 membres escollits pel Govern, proposats pels ministres d'aquests àmbits:
 - Sanitat.
 - Política social.
 - Treball.
 - Finances.

El Govern pot canviar aquests membres en qualsevol moment.

- 2 membres escollits per representar les persones assalariades.
- 1 membre escollit per representar les persones pensionades.
- 1 membre escollit per representar els empresaris i les persones que treballen per compte propi.

També poden assistir a les reunions, amb veu però sense dret a vot aquestes persones:

- El director general.
- L'interventor del Govern.
- El secretari del Consell.
- Qualsevol altra persona que el Consell decideixi convidar.

Quant dura el càrrec?

(Article 45)

Els membres del Consell tenen un mandat de 4 anys.

Només poden ser reelegits una vegada més; és a dir, un màxim 8 anys seguits.

Protecció per als representants assalariats

(Article 46)

Les empreses han de facilitar la participació dels seus treballadors que siguin membres del Consell d'Administració, perquè puguin assistir a les reunions i fer la seva tasca.

A més, aquests membres tenen una protecció especial a la feina per garantir que poden exercir la seva funció amb llibertat.

Quines funcions té el Consell d'Administració de la CASS?

(Article 47)

El Consell d'Administració de la CASS té moltes responsabilitats.

Aquestes són algunes de les seves funcions principals:

- Representar la CASS davant dels tribunals i en altres situacions legals.
Aquest poder es pot delegar a un membre del Consell o al director general.
- Escollir el president del Consell.
- Nomenar el director general de la CASS.
- Controlar el bon funcionament de l'organisme i el compliment de les decisions preses.
- Crear comissions quan sigui necessari.
- A proposta del director general, nomenar personal directiu, com directors adjunts o caps de servei, si hi ha motius justificats.
- També a proposta del director general, contractar nou personal per a la CASS.

- Fer informes per al Govern quan calgui canviar prestacions o cotitzacions, o quan el Consell ho consideri necessari.
- Signar acords amb col·legis professionals, metges i hospitals d'Andorra o de fora.
La CASS ha d'informar el Govern d'aquests acords.
- Decidir sobre recursos administratius, segons el que estableix l'article 257 de la Llei.
- Aplicar les normes dels tractats i convenis internacionals.
- Revisar i aprovar els comptes anuals, si són correctes.
- Aprovar els pressupostos.
- Supervisar la gestió financera de les 2 branques, la general i la de jubilació, i encarregar estudis per comprovar que la branca de jubilació sigui sostenible.
- Proposar al Govern projectes de llei per demanar més recursos econòmics, si cal.
- Fer informes o propostes al Govern quan es redacten lleis o reglaments que afecten directament la CASS.
- Escriure un reglament intern de funcionament del Consell i publicar-lo al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra (BOPA).
- Assumir qualsevol altra responsabilitat que estableixi la legislació.

Com s'escull el president del Consell d'Administració?

(Article 48)

El Consell d'Administració escull el president entre els seus membres.

La persona escollida ha de ser andorrana.

El procés d'elecció funciona així:

- En la primera votació, el candidat ha d'obtenir **majoria absoluta**.
- Si cap candidat obté majoria absoluta, es fa una segona votació.
- En aquesta segona votació, guanya la persona que rep més vots.
- Si hi ha un empat, es posa el nom de cada candidat en una papereta dins una urna.
El primer nom que surti és el president escollit.

La **majoria absoluta** és quan més de la meitat dels membres d'un grup voten a favor.

Quines funcions té el president del Consell d'Administració?

(Article 49)

El president del Consell d'Administració té les funcions següents:

- Representar el Consell d'Administració.
- Decidir el lloc, l'hora i l'ordre del dia (els temes que s'han de tractar a les reunions), i presidir-les.
- Assegurar-se que les reunions es desenvolupen correctament i que se segueix l'ordre del dia.

El president també gestiona temes econòmics de la CASS:

- Els ingressos públics; pot delegar-ho al director general.
- Les despeses del pressupost; també ho pot delegar.
- Els pagaments; ha de donar l'ordre per fer-los i pot delegar-ho al director general.
- Amb l'acord del Consell, pot ordenar despeses d'inversió previstes en el pressupost.

A més, el president delega al director general:

- El pagament de les despeses tècniques relacionades amb les prestacions i amb la gestió administrativa.

Quines funcions té la Secretaria del Consell d'Administració?

(Article 50)

El Consell d'Administració escull la persona que s'encarrega de la Secretaria.

També pot canviar-la lliurement.

La persona responsable de la Secretaria té les funcions següents:

- Redactar les actes de les reunions, és a dir, el resum oficial del que s'ha parlat i decidit.
- Assessorar quan se li demani.
- Fer qualsevol altra tasca que li demanin el president o el Consell d'Administració.

Confidencialitat i protecció de dades

(Article 51)

Totes les persones del Consell d'Administració han de mantenir en secret el que es parla i es decideix a les reunions.

També han de complir la normativa de protecció de dades personals.

Com es renova el Consell d'Administració?

(Article 52)

Quan s'acaba el mandat dels membres del Consell d'Administració i encara no s'ha format el nou Consell, hi ha un termini màxim de 3 mesos per nomenar els nous membres.

Durant aquest temps, el Consell anterior continua treballant. Només pot fer gestions bàsiques i no pot prendre decisions importants.

Com és la primera reunió del Consell d'Administració?

(Article 53)

El president ha de convocar la primera reunió del nou Consell com a molt tard 15 dies després que es publiquin:

- Els resultats de les eleccions.
- Els nous membres designats pel Govern.

En aquesta reunió només es pot tractar un tema:

- Escollir el nou president.

El resultat de l'elecció s'envia al Govern per escrit i es publica al BOPA.

Quan es reuneix el Consell d'Administració?

(Article 54)

El Consell d'Administració s'ha de reunir com a mínim un cop al mes, excepte si hi ha una causa justificada.

El president convoca les reunions

Per iniciativa pròpia, a petició de la Direcció General o almenys 3 membres del Consell.

A la convocatòria cal indicar:

- El dia, l'hora i el lloc de la reunió.
- Els temes que s'han de tractar.

Els membres del Consell han de rebre la documentació com a mínim 5 dies abans de la reunió, llevat que el Consell decideixi una altra cosa.

La Secretaria ha de redactar una acta de cada reunió.

L'acta ha d'incloure el següent:

- Les persones assistents.
- La data.
- Els acords presos.
- Les anotacions que demanin els membres.

Un cop aprovada l'acta, el president i el secretari la signen.

L'acta es guarda a la CASS i se'n pot fer una còpia per als membres que la demanin.

Com es prenen les decisions?

(Article 55)

El Consell d'Administració es pot reunir i prendre decisions si hi assisteixen com a mínim 6 membres.

Les decisions es prenen per majoria simple, és a dir, quan hi ha més vots a favor que en contra.

En cas d'empat, el president pot votar una segona vegada per desfer l'empat. Això s'anomena vot de qualitat.

Informació i transparència

(Article 55 bis)

El president del Consell d'Administració ha de presentar un cop l'any un informe davant el Consell General.

Aquest informe ha d'incloure el següent:

- La situació econòmica i financera del sistema de seguretat social.
- Les propostes de millora, segons el criteri del Consell.

Les persones empresàries i les persones assegurades poden fer consultes sobre la interpretació de la Llei.

La CASS ha de respondre aquestes consultes en un termini màxim d'1 mes.

El Govern regula com s'han de fer aquestes consultes.

Els membres del Consell que representen diferents col·lectius, com les persones assalariades, pensionistes o empresàries, fan d'enllaç entre les persones que representen i el Consell d'Administració.

La seva funció és la següent:

- Recollir dubtes i peticions generals.
- Presentar-les al Consell.
- Comunicar les respostes del Consell a les persones que representen.

La CASS ha de publicar cada any al seu web la informació següent:

- Els acords generals del Consell que afectin les persones assegurades.
- La proposta d'actualització de les cotitzacions.
- Les previsions econòmiques, segons l'article 88.
- Els comptes anuals i el pressupost.
- Els documents i informes aprovats pel Consell i enviats al Govern.
- L'evolució del fons de reserva de jubilació.
- La informació sobre serveis, tarifes, malalties reconegudes, ajudes tècniques i pròtesis, productes ortopèdics, i el càlcul del grau d'incapacitat.
- Les respostes a les consultes generals sobre la Llei.
- Altres documents o informació d'interès per les persones assegurades.

Com se substitueix un membre del Consell?

(Article 56)

Quan un membre del Consell d'Administració dimiteix o no pot continuar en el càrrec, se'l substitueix segons el cas. Es fa així:

- Si el membre ha estat nomenat pel Govern, el Govern n'escull un de nou a proposta del ministeri corresponent.
- Si el membre ha estat elegit per un col·legi electoral, ocupa el lloc la persona suplent que ja havia estat escollida.

Si la persona suplent també dimiteix o no pot continuar, es fa una nova elecció dins del col·lectiu corresponent. Això només es fa si queden més de 9 mesos per acabar el mandat.

Si és el president qui deixa el càrrec, s'ha d'escollir un nou president en un termini màxim de 15 dies, seguint les normes de l'article 48.

Quant cobren el president i els membres?

(Article 57)

El president i els membres del Consell d'Administració cobren per cada reunió a la qual assisteixen.

El Govern decideix aquesta remuneració, amb uns límits:

- Els membres poden cobrar com a màxim 1 salari mínim.
- El president pot cobrar com a màxim 2 vegades el salari mínim.

Què són les comissions delegades?

(Articles 58 i 59)

El Consell d'Administració pot crear comissions delegades per tractar temes específics, com ara pressupostos o recursos humans.

El Consell també pot controlar el funcionament d'aquestes comissions o dissoldre-les si ja no són necessàries.

La creació o dissolució d'una comissió s'ha de publicar al BOPA.

Cada comissió delegada ha de tenir com a mínim:

- 2 membres del Consell d'Administració.

A més:

- Pot incloure personal de la CASS.
- Pot demanar l'ajuda d'experts externs, però només amb autorització del Consell.

Un cop creada, la comissió escull entre els seus membres:

- El president.
- El secretari, que s'encarrega de redactar l'acta de cada reunió.

La comissió es pot reunir i prendre decisions si hi assisteix la majoria dels seus membres.

Les decisions es prenen per majoria simple; és a dir, amb més vots a favor que en contra.

Qui nomena i cessa el director general?

(Article 60)

El Consell d'Administració escull el director general de la CASS. El pot nomenar o cessar lliurement quan ho consideri oportú.

Quines funcions té el director general?

(Articles 61 i 62)

El director general dirigeix, gestiona i controla internament la CASS.

Algunes de les seves responsabilitats són:

- Fer-se càrrec de les despeses.
- Cobrar les cotitzacions; és a dir, els diners que paguen les persones treballadores i les empreses a la seguretat social.
- Fer les funcions que li encomani el Consell d'Administració o el president.
- Preparar documents sobre pressupostos, comptes i finances per al Consell d'Administració.
- Presentar propostes financeres o tècniques al Consell d'Administració.
- Fer propostes per contractar personal.

El director general ha de donar explicacions sobre la seva gestió al Consell d'Administració.

Amb l'autorització del Consell d'Administració, el director general pot permetre que altres directors signin documents en el seu nom.

Aquesta autorització es pot donar al director adjunt o als directors de departament.

Aquesta delegació s'ha de publicar al BOPA.

Quines normes té el personal?

(Article 63)

El personal que treballa a la CASS segueix les mateixes lleis laborals que qualsevol treballador del país. Per exemple, la Llei del contracte de treball.

Aquesta norma no s'aplica als membres del Consell d'Administració ni al personal que no treballa amb un contracte laboral i no rep un salari.

Reglaments del Govern

(Article 64)

El Govern ha d'establir per reglament les normes que regulen les especialitats del personal que treballa a la CASS.

Reglaments interns de la CASS

(Article 65)

La CASS pot organitzar la seva feina com consideri millor. Per fer-ho, pot aprovar reglaments interns i donar instruccions al seu personal.

Aquests reglaments tenen aquestes característiques:

- No són normatives administratives del Govern.
- S'apliquen a tot el personal.
- Han de respectar la igualtat, evitar l'**arbitrarietat** i no discriminar ningú.

El Consell d'Administració pot aprovar, modificar o eliminar els reglaments interns. Abans de fer-ho, ha de consultar la Direcció General i el personal.

La Direcció General és l'encarregada de donar ordres i instruccions als treballadors.

L'**arbitrarietat** és decidir alguna cosa sense seguir normes, fent-ho de manera injusta o segons el capritx d'algú.

Com es convoquen les eleccions?

(Article 66)

Les eleccions del Consell d'Administració es convoquen segons el que estableix aquesta Llei.

Si hi ha algun aspecte que la Llei no concreta, s'aplica la Llei del règim electoral i del referèndum, que regula les eleccions al país.

Qui té dret de vot?

(Article 67)

Tenen dret de vot totes les persones assegurades a la branca general de la CASS que tenen 18 anys o més.

Aquest vot serveix per escollir la persona o les persones que representen el seu col·lectiu de cotitzants.

Una persona pot tenir dret de vot en més d'un col·legi electoral, per exemple, si és autònoma i pensionista.

Tot i això, només pot votar una vegada en cada col·legi electoral.

Si l'empresari és una **persona jurídica** o una **comunitat de béns**, vota el seu representant legal.

Una **persona jurídica** és una entitat creada per una o més persones per aconseguir un objectiu comú.

Quants col·legis electorals hi ha?

(Article 68)

Hi ha 3 col·legis electorals, segons el tipus de cotitzant:

- Assalariats i assimilats, i les persones incloses en els règims especials dels articles 221, 223 bis i 224 bis
- Pensionistes, és a dir, persones que reben una pensió de la CASS, i les persones incloses en els règims especials dels articles 222 i 225.
- Empresaris i autònoms, incloent-hi els règims especials dels articles 223 ter i 223 quater.

Una **comunitat de béns** és una associació de diverses persones que comparteixen la propietat d'un mateix bé.

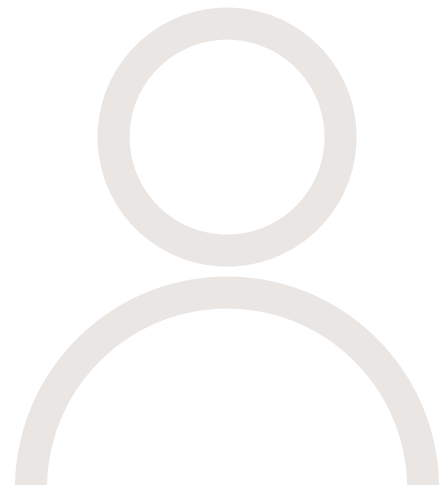
Qui pot ser candidat?

(Article 69)

Per ser candidat o suplent al Consell d'Administració, cal complir aquests requisits:

- Ser major d'edat i viure a Andorra.
- Haver cotitzat un mínim de 8 anys durant els últims 10 anys abans de la convocatòria d'eleccions.
- Haver cotitzat els últims 5 anys seguits al col·lectiu on es presenta la candidatura.
↳ **Excepció:** les persones pensionistes només han de tenir 3 mesos de cotització prèvia.
- Haver pagat totes les cotitzacions, multes o recàrrecs.
- Presentar un nombre mínim de signatures de suport del col·legi electoral on es presenta la candidatura:
 - 50 signatures per representar les persones pensionistes.
 - 50 signatures per representar les persones empresàries o autònomes.
 - 100 signatures per representar les persones assalariades i assimilats.

Una mateixa persona només es pot presentar en un sol col·legi electoral, com a candidata o com a suplent.

Qui no pot formar part del Consell d'Administració?

(Article 70)

No poden formar part del Consell d'Administració de la CASS ni presentar-se com a candidats aquests càrrecs o professionals:

- Magistrats del Tribunal Constitucional.
- Membres del Consell General.
- Cap de Govern, ministres i secretaris d'Estat.
- Membres dels consells de Comú.
- Membres del Consell Superior de la Justícia.
- Batlles, magistrats i membres del Ministeri Fiscal.
- Secretaris judicials.
- Secretaris generals del Consell General i del Govern.
- Secretaris dels comuns.
- Treballadors de la CASS.
- Directius de bancs, assegurances o financeres.
- Persones condemnades a presó mentre dura la condemna.

Quan es convoquen les eleccions?

(Article 71)

El Govern publica la data de les eleccions al BOPA 2 mesos abans que se celebrin.

En aquest moment també s'obre el termini per presentar candidatures als 3 col·legis electorals (assalariats, empresaris o autònoms i pensionistes).

Com es presenten les candidatures?

(Article 72)

Les candidatures s'han de presentar a la seu de la CASS, amb tota la documentació necessària.

El termini de presentació és de 3 setmanes i no es pot ampliar.

Cada candidatura ha de ser binomial.

Això vol dir que ha d'incloure una persona titular i una persona suplent.

Com es poden fer reclamacions sobre les candidatures?

(Article 73)

El Consell d'Administració revisa totes les candidatures per comprovar que compleixen els requisits legals.

Es comunica l'acceptació o la denegació a les persones interessades.

- Si una persona no hi està d'acord, pot presentar un recurs a la Junta Electoral dins de les 48 hores següents.
- La Junta Electoral demana la informació a la CASS i cita la resta de candidats, que també tindran 48 hores per fer reclamacions.

La Junta Electoral decideix en 48 hores.

- Si encara no s'hi està d'acord, es pot presentar un recurs al Tribunal Superior de Justícia.

Què passa si no hi ha candidatures?

(Article 74)

Si no es presenta cap candidatura, el Consell d'Administració es forma només amb els 4 membres designats pel Govern.

Si es presenten candidatures només en alguns col·legis, el Consell es forma amb els 4 membres del Govern i els candidats escollits dels col·legis amb representació.

El Govern ha de convocar noves eleccions per cobrir els llocs buits entre 6 i 12 mesos després.

Com es convoquen les persones votants?

(Article 75)

Les persones amb dret de vot reben una carta al domicili o un correu electrònic amb la informació següent:

- El dia de les eleccions.
- L'adreça i l'horari del lloc de votació.
- El col·legi electoral on poden votar.
- La llista de candidatures del seu col·legi electoral, amb la persona titular i la suplent.

Aquesta informació també es publica als mitjans de comunicació del país.

Resultats

(Article 76)

Qui surt escollit?

Són escollides com a membres del Consell d'Administració i com a suplents aquestes persones:

- Col·legi de persones assalariades:
les persones candidates de les 2 llistes més votades.
- Col·legi de pensionistes:
la persona candidata de la llista més votada.
- Col·legi de persones que treballen per compte propi (autònoms i empresaris):
la persona candidata de la llista més votada.

I si hi ha empat?

En cas d'empat entre candidatures, es fa una nova votació en un termini màxim de 8 dies, només entre les candidatures empatades.

I si tornen a empatar?

Es posen paperetes amb els noms de les candidatures dins una urna i s'escull la primera que surti.

Quan i on es publiquen els resultats?

Els resultats es publiquen al BOPA dins dels 15 dies següents a les eleccions.

Altres aspectes

(Article 77)

El Govern decideix com s'organitzen les eleccions per escollir els representants dels cotitzants.

Aquest reglament estableix el següent:

- Com s'organitzen les eleccions.
- Quin és el termini i com s'ha de fer la campanya electoral.
- Si es pot votar durant més d'1 dia.
- Si hi haurà llocs de votació a cada parròquia.

Quines són les funcions d'assessoria i control de la CASS?

(Articles 78 i 79)

La CASS té funcions d'informació i de control del sistema de seguretat social.

Algunes d'aquestes funcions són:

- Comprovar que les empreses, els professionals de la salut i altres persones compleixen la normativa de seguretat social.
- Verificar si les persones que demanen prestacions compleixen els requisits.
- Controlar que les persones que reben prestacions continuïn complint els requisits.
- Informar sobre els drets de les persones assegurades.
- Fer qualsevol altra funció necessària per gestionar correctament la seguretat social.

Quan la CASS fa un control, redacta un document que explica què s'ha comprovat.

Aquests documents tenen valor legal i es consideren certs fins que no es demostrï el contrari.

També poden incloure el càlcul de deutes per cotitzacions impagades i els recàrrecs corresponents.

Les funcions de control

les duen a terme aquestes 3 àrees de la CASS:

- Àrea de Control Sanitari.
- Àrea de Control Administratiu.
- Gabinet Jurídic.

Aquestes àrees poden fer totes les investigacions necessàries. Si cal, poden demanar suport a altres departaments del Govern.

En tots els casos han de respectar la llei de protecció de dades personals.

Què fa l'Àrea de Control Sanitari?

L'Àrea de Control Sanitari s'encarrega dels aspectes relacionats amb la salut i les prestacions sanitàries.

Les seves funcions són:

- Convocar persones per obtenir informació.
- Demanar informació a qui sigui necessari.
- Donar autorització mèdica per a prestacions que la CASS ha d'aprovar.
- Fer altes mèdiques.
- Fer revisions mèdiques quan calgui.
- Informar les persones assegurades sobre què cobreix la CASS i com fer un bon ús dels serveis.
- Participar en comissions tècniques, segons el reglament.
- Ajudar a valorar el grau d'invalidesa i explicar clarament com s'ha determinat aquest grau.

Què fa l'Àrea de Control Administratiu?

L'Àrea de Control Administratiu s'encarrega de controlar el compliment de la normativa de seguretat social.

Les seves funcions són:

- Convocar persones per obtenir informació.
- Fer inspeccions als llocs de treball.
- Demanar informació a qui sigui necessari.
- Redactar informes i actes sobre possibles infraccions.
- Imposar sancions a les persones infractores.
- Anar al domicili d'una persona que està de baixa laboral per comprovar si hi és durant les hores establertes.
- Accedir a dades per comprovar forma possibles situacions de cobertura indeguda.
- Detectar infraccions del règim de seguretat social.
- Fer actes administratives.

Què fa el Gabinet Jurídic?

El Gabinet Jurídic s'encarrega dels temes legals relacionats amb la seguretat social.

Les seves funcions són:

- Convocar persones per obtenir informació.
- Demanar informació a qui sigui necessari.
- Imposar sancions a les persones infractores.
- Ajudar a aclarir com aplicar la normativa.
- Reclamar danys i perjudicis quan una altra persona n'és responsable, per exemple, en un accident.
- Informar sobre els recursos presentats i proposar respostes al Consell d'Administració.
- Reunir i lliurar al Consell, cada 3 mesos, resums de les sentències dels tribunals relacionades amb la seguretat social.

Altres mesures

(Article 80)

Per millorar el funcionament del sistema de seguretat social, el Consell d'Administració de la CASS pot aprovar cada any un pla d'acció.

Aquest pla el proposa la Direcció General i es basa en els resultats i les experiències dels controls de l'any anterior.

La CASS ha d'enviar informació detallada sobre els accidents de feina i les malalties professionals de totes les empreses al departament del Govern encarregat de fer les inspeccions de treball.

El Govern i la CASS comparteixen informació per treballar de manera més eficaç i més ràpida. Això s'ha de fer sempre respectant la normativa de protecció de dades.

Els ministeris del Govern han d'informar la CASS quan una persona inicia, modifica o deixa de ser titular d'aquestes activitats o càrrecs:

- Una professió amb títol oficial.
- Un comerç o una empresa industrial.
- Una explotació agrícola o ramadera.
- Un contracte de parceria.
- El càrrec d'administrador d'una societat.

El departament del Govern que s'encarrega dels impostos ha d'enviar a la CASS la informació necessària per comprovar que les persones que treballen per compte propi cotitzen correctament.

Si una persona assegurada deu diners a la CASS i també ha de rebre una pensió o una altra prestació, la CASS pot descomptar el deute de l'import que ha de cobrar, però només si la persona hi està d'acord.

Si una persona deu diners per haver anat al metge amb un **volant de presa en càrrec**, la CASS pot descomptar aquests diners d'una pensió o d'una altra prestació mèdica que li hagi de reembossar.

Abans de fer aquest descompte, s'ha d'avisar la persona.

Si el descompte es fa sobre una pensió, només es pot descomptar com a màxim el 25 % de l'import mensual.

La CASS pot compartir dades amb altres entitats per fer millor la seva feina i evitar errors i fraus. També pot compartir dades amb altres països, sempre respectant la Llei de protecció de dades.

Informació dels metges

(Article 81)

Els metges i els centres de salut han d'enviar a la CASS informació sobre els tractaments i els serveis mèdics prestats a les persones assegurades.

Aquesta informació és confidencial i només s'utilitza per fer els pagaments de manera correcta.

Gabinet Jurídic

(Article 82)

El Gabinet Jurídic de la CASS està format per persones llicenciades en dret.

Aquests professionals defensen la CASS davant dels tribunals, d'acord amb aquesta Llei i amb la Llei qualificada de la justícia.

Un **volant de presa en càrrec** és un document que demostra que una persona és atesa o serà atesa per un professional i que necessita aquest servei.

Títol II

Aquest títol explica com la CASS gestiona els diners del sistema de seguretat social.

També diu com es recaptin les cotitzacions i com s'organitzen els ingressos i les despeses de les diferents branques, com la general o la de jubilació.

Què és el patrimoni de la seguretat social?

(Article 83)

Totes les cotitzacions, els béns, les accions i els altres recursos de la seguretat social formen un únic patrimoni.

Aquest patrimoni només es pot fer servir per a les finalitats pròpies de la seguretat social i és propietat de la CASS.

Els contractes que fa la CASS han de seguir la Llei de contractació pública.

Els béns i els drets que formen part del patrimoni de la seguretat social no es poden **embargar**.

Embargar és retenir la casa, els mobles o altres béns d'una persona perquè no paga els deutes o ha comès un delictes.

Què és el fons de reserva de jubilació?

(Article 84)

Per garantir el pagament de les pensions de jubilació, existeix el Fons de Reserva de Jubilació.

Si la branca general té diners sobrants, es poden guardar en un fons de reserva per a necessitats futures d'aquesta branca.

No es poden fer transferències de diners entre les reserves de la branca general i les de la branca de jubilació.

La CASS ha de tenir una reserva específica per a la branca de jubilació.

Aquesta reserva ha de cobrir com a mínim 1 mes i com a màxim 2 mesos de pagament de pensions i de despeses de gestió.

Aquesta durada pot canviar si així ho estableix la llei d'informació financera aplicable.

El resultat de la branca de jubilació; és a dir, si sobren o falten diners, es calcula després d'haver creat aquesta reserva.

Com es finança el sistema de seguretat social?

(Article 86)

El sistema de seguretat social es finança amb diners que provenen d'aquestes fonts:

- Les cotitzacions de les persones assegurades.
- Els recàrrecs, les sancions i altres ingressos similars previstos per la Llei.
- Les aportacions del Govern, quan cal.
- El fons de reserves o altres recursos que estableixi la Llei, si és necessari i amb les condicions previstes.

Els fons de reserves són diners estalviats per pagar les pensions de jubilació.

Aquests fons no poden baixar d'un mínim establert.

Aquest mínim és la quantitat de diners que hi havia el 31 de desembre de l'any anterior al primer any en què els ingressos per cotitzacions i recàrrecs no són suficients per pagar totes les pensions de jubilació contributives i les despeses d'administració.

A més, el Govern assumeix algunes despeses del sistema de seguretat social.

Aquestes despeses són:

- Els complements no contributius corresponents a aquestes pensions:
 - Les pensions de jubilació previstes a l'article 203 d'aquesta Llei.
 - Les pensions de viduïtat previstes a l'article 184 d'aquesta Llei.
 - Les pensions de vellesa previstes a l'article 2 de la Llei 4/2066 sobre mesures urgents i puntuals de reforma del sistema de seguretat social.
 - Les pensions d'invalidesa previstes a l'article 170 bis.

- Part del pagament dels punts de jubilació concedits abans del 31 d'octubre de 2009, segons l'article 41 del Reglament tècnic.
- Ajuts per pagar fins al 100% de les despeses mèdiques de persones que es troben en situacions especials, segons l'article 139 d'aquesta Llei.
- El dèficit, és a dir, la manca de diners, que pugui haver-hi a la branca general o a la branca de jubilació.
- La diferència entre l'augment segons l'índex de preus de consum (**IPC**) i l'augment real de les pensions de menys de 1.050 €, segons l'article 25 bis de la Llei de pressupost del 2019.
- La diferència entre l'augment aprovat per llei per millorar el poder adquisitiu i regular els lloguers, i l'IPC d'Andorra del 2019.

L'**IPC** és l'índex de preus de consum i serveix per saber si els preus han pujat o han baixat.

Com es gestionen els recursos?

(Article 87)

Els diners que es recapten de la branca general i de la branca de jubilació es gestionen per separat.

Cada any es fan els comptes de cada branca.

Aquests comptes inclouen la informació següent:

- Les despeses de gestió.
- Els guanys o les pèrdues.
- Les inversions.

El Consell d'Administració revisa i aprova aquests comptes amb majoria qualificada; és a dir, amb 5 dels 8 membres, i després els comptes s'envien al Govern.

Com es fa el pressupost de la seguretat social?

(Article 88)

Cada any, el Consell d'Administració envia al Govern una proposta de pressupost.

Aquesta proposta pot incloure:

- Canvis en les cotitzacions.
- El factor de conversió, segons l'article 201.
- El coeficient tècnic reductor, segons l'article 202.

El Govern pot fer propostes sobre les qüestions següents:

- El repartiment de les cotitzacions entre treballadors i empresaris.
- L'augment anual de les pensions.

Després, el Govern envia la proposta al Consell General perquè l'aprovi.

Cada branca ha de tenir un pressupost equilibrat.

Això vol dir que no pot gastar més diners dels que ingressa.

Aquest equilibri es pot aconseguir de 2 maneres:

- Ajustant les cotitzacions.
- Fent préstecs entre branques.

Si no s'aconsegueix l'equilibri amb aquestes mesures,

l'Estat ha d'aportar els diners que faltin.

També es poden fer servir els fons de reserva, si la Llei ho permet.

El pressupost de la branca de jubilació

s'ha de mantenir equilibrat a llarg termini.

Per això, com a màxim cada 3 anys,

la CASS ha de fer un estudi actuarial.

Aquest estudi analitza el futur del sistema.

La CASS l'ha d'enviar al Govern amb propostes per garantir la viabilitat de la branca de jubilació.

Es poden fer préstecs entre branques?

(Article 89)

Només es poden fer préstecs entre branques en aquests 2 casos:

- Per problemes temporals i justificats.

Aquests préstecs s'han de retornar en un màxim de 2 anys.

No es poden tornar a fer préstecs entre les mateixes branques fins que hagin passat 5 anys.

- Per fer inversions a llarg termini.

En aquest cas, el termini de retorn del préstec s'ha d'adaptar a la durada de la inversió.

Aquests préstecs tenen interessos, que es calculen cada any.

Tots els préstecs han de ser aprovats pel Consell d'Administració.

Què passa quan una altra persona és responsable d'un accident?

(Article 90)

Si una persona assegurada té una malaltia o un accident causat per una altra persona, la CASS pot reclamar a la persona responsable, o a la seva assegurança, les despeses per atendre la persona lesionada.

Això inclou totes les despeses mèdiques, les prestacions per baixa i les pensions que hagi pagat la CASS. També inclou la part de la cotització que la CASS hagi assumit, i el capital per defunció si la persona ha mort.

La persona lesionada també pot reclamar una indemnització pel seu compte.

Si no hi ha acord, la CASS pot reclamar les despeses i els interessos que corresponguin per via judicial.

Si la responsabilitat de l'accident és compartida entre la víctima i l'altra persona, la CASS només pot reclamar una part proporcional de les despeses.

La CASS no pot reclamar una quantitat superior a la que un tribunal estableixi com a indemnització.

La CASS té un termini de 5 anys per reclamar aquests diners des que les lesions estan curades o la persona ha mort.

Les administracions públiques, els jutjats, les asseguradores, els metges i qualsevol altra persona han de facilitar a la CASS la informació necessària sobre els accidents amb responsabilitat d'una altra persona.

Què passa quan l'empresari és responsable d'un accident laboral o d'una malaltia professional?

(Article 91)

Si una persona té un accident laboral o una malaltia professional perquè l'empresari no ha respectat les normes de seguretat, la CASS pot reclamar a l'empresari el pagament de les despeses d'assistència sanitària que ha avançat per atendre la persona lesionada.

La CASS pot demanar a l'empresari que pagui una quantitat mensual, anomenada cotització suplementària, per retornar aquestes despeses. Aquest import ser fins a un màxim de 30 vegades el salari mínim.

Si l'empresari ha subcontractat una altra empresa, pot ser que totes 2 hagin de pagar. Si la responsabilitat és només de l'empresari principal, aquest n'és l'únic responsable.

Com es liquiden els deutes amb la seguretat social?

(Article 92)

Liquidar un deute amb la seguretat social vol dir fer tot el procés per determinar:

- Quins deutes té la persona o l'empresa.
- Quant ha de pagar.
- Per quin motiu s'ha de pagar.

Primer es demana el pagament de manera voluntària. Si no es paga, es pot exigir el pagament per via legal.

Tot el que estableix la CASS sobre els deutes es considera vàlid. Només deixa de ser-ho si una resolució administrativa o judicial diu el contrari.

Contra les decisions de la CASS sobre aquests deutes es pot reclamar per via administrativa i per via judicial.

Què passa si no es paguen les cotitzacions a temps?

(Article 93)

Si s'acaba el termini per pagar les cotitzacions i no s'ha fet el pagament complet, s'apliquen recàrrecs segons el temps de retard. Com més tard es paga, més alt és el **recàrrec**.

Els recàrrecs són els següents:

- 5 %, si del pagament es fa dins del primer mes després d'acabar el termini.
- 10 %, si el retard és d'entre 1 mes i 1 dia i 6 mesos.
- 20 %, si el pagament es fa després de 6 mesos.
No s'aplica cap recàrrec si el retard és a causa d'un error de la CASS.
- Si la persona que ha de pagar actua de bona fe, sens negligència greu ni reincidència, i paga abans que la CASS ho reclami, el recàrrec es redueix a la meitat.
Si paga dins dels 10 dies després de la reclamació, el recàrrec es redueix un 30 %.
- Si una persona acumula més d'un recàrrec en 2 anys, es considera reincidència.

Què és la cotització obligatòria?

(Article 94)

Totes les persones previstes en aquesta Llei han de **cotitzar** a la seguretat social.

Això vol dir que han de pagar una part del seu salari per tenir dret a les prestacions, com l'atenció mèdica, les pensions o altres prestacions econòmiques.

L'import que s'ha de pagar s'anomena quota.

La quota es paga durant un període concret, anomenat període de liquidació.

La quota es calcula aplicant un percentatge, anomenat tipus de cotització, sobre una base de cotització.

Quan comença i quan s'acaba l'obligació de cotitzar?

(Article 95)

S'ha de començar a cotitzar des del primer moment en què s'inicia alguna d'aquestes situacions:

- Una feina assalariada.
- Una activitat professional per compte propi.
- Una situació coberta per un règim especial.
- El cobrament d'una prestació.

Encara que no s'hagi fet el tràmit d'afiliació o d'alta, cal cotitzar des del dia que s'inicia la feina o es comença a cobrar la prestació.

S'ha de continuar cotitzant mentre es treballi, es mantingui l'activitat professional o es cobri una pensió o una prestació.

L'obligació de cotitzar s'acaba quan s'acaba la feina, l'activitat o la situació que l'ha originat, sempre que la baixa es comuniqui correctament i dins del termini.

Si la baixa no es comunica, es fa fora de termini o es fa de manera incorrecta, cal continuar cotitzant fins que la CASS tingui coneixement de la situació.

Com i quan es paguen les quotes?

(Article 96)

Les quotes es paguen per mesos complets i ja vençuts.

Si hi ha indemnitzacions per sentència, mediació o arbitratge, es liquiden el mes en què la resolució és ferma.

La CASS pot acceptar el pagament per períodes més curts o més llargs, però ho ha d'autoritzar expressament.

Les cotitzacions s'han de pagar dins dels 15 dies següents a la finalització del mes.

La persona obligada a pagar, ha de fer els tràmits amb els documents de cotització que estableix la CASS, seguint el procediment fixat per reglament.

Sempre s'han de presentar els documents de cotització. Les empreses han d'indicar, per cada treballador, les hores de feina fetes durant el mes.

En els règims especials, un reglament estableix com i quan s'han de pagar les cotitzacions i quins documents cal presentar.

Les persones que treballen per compte propi poden regularitzar les seves cotitzacions des de l'inici de l'any. Si la regularització es fa abans del 31 de juliol, no s'aplica cap recàrrec. Si durant l'any ha canviat la base de cotització i al final de l'any correspondria un percentatge més alt segons els ingressos obtinguts, cal fer una regularització.

- Si es fa abans del 31 de gener de l'any següent, no s'han de pagar interessos ni recàrrecs.
- Si es fa entre l'1 de febrer i el 31 de juliol de l'any següent, només s'han de pagar interessos, però no recàrrecs.

Qui ha de cotitzar en el cas de les persones assalariades?

(Article 97)

Han de cotitzar a la seguretat social (cotitzar) les persones assalariades i les empreses per a les quals treballen.

La cotització es divideix en 2 parts:

- La part que paga l'empresari.
- La part que paga la persona treballadora.

La part que correspon a la persona treballadora no la pot pagar l'empresari. Qualsevol acord en aquest sentit no és vàlid.

L'empresari descompta aquesta part del salari quan fa el pagament.

Si l'empresari ha descomptat la part de la seguretat social del salari i no la paga dins del termini, és responsable davant de la persona treballadora i de la CASS, i pot ser sancionat.

Encara que l'empresari no hagi pagat les cotitzacions, la persona assalariada no perd el dret a rebre les prestacions. La CASS les pagarà igualment i després reclamarà a l'empresari les cotitzacions i els recàrrecs.

Quina és la base de cotització de les persones assalariades?

(Article 98)

La base de cotització és la quantitat sobre la qual es calcula el que s'ha de pagar a la seguretat social.

En el cas de les persones assalariades, la base de cotització és el salari global mensual. Inclou indemnitzacions, compensacions i qualsevol altra paga que la persona tingui dret a cobrar.

No formen part de la base de cotització:

- Les aportacions de l'empresa a un **pla de jubilació complementari** ni els rendiments que aquest pla generi.
- Els ingressos que rep una persona treballadora d'una **startup** (empresa nova) quan rep accions, drets o opcions relacionades amb el valor de l'empresa.

Qualsevol pacte per modificar la base de cotització establerta per la Llei no és vàlid, llevat que una norma ho autoritzi expressament.

Els socis que cotitzen com a assalariats han de tenir com a base de cotització el salari global que tinguin dret a cobrar. Aquest salari no pot ser inferior al salari mínim oficial.

Si un jutge declara que un acomiadament no s'ha fet correctament (per exemple, si és improcedent, injust o no està justificat), la persona afectada i l'Administració de justícia han d'enviar una còpia de la resolució a la CASS.

Quina és la cotització mínima per tenir dret a prestacions?

(Article 99)

Per poder rebre prestacions de la branca general, la base mensual cotitzada ha de ser, com a mínim, igual al salari mínim oficial, tant si es tracta d'una persona treballadora assalariada com si és una persona que treballa per compte propi.

Si la base de cotització és inferior al salari mínim i la persona no forma part d'un dels règims especials (indicats als articles 223 bis i 224), s'ha de pagar la diferència per arribar, com a mínim, al salari mínim.

Les condicions concretes per fer aquest complement les estableix el reglament.

Quina part paga cadascú de la cotització de les persones assalariades?

(Article 100)

Les persones assalariades han de cotitzar a la branca general i a la branca de jubilació.

A la branca general, els percentatges són aquests:

- L'empresa paga el 7 % del salari.
- La persona assalariada paga el 3 % del salari.

Aquests percentatges poden canviar cada any mitjançant la Llei del pressupost.

Quina és la base de cotització de les persones que treballen per compte propi?

(Article 101)

Les persones que treballen per compte propi paguen elles mateixes la seva cotització a la seguretat social.

Per calcular la base de cotització, es fa servir el salari mensual mitjà de totes les persones assalariades de la CASS de l'any anterior. La base de cotització es calcula aplicant un percentatge al salari mensual mitjà.

25 % del salari mensual mitjà, si es compleix alguna d'aquestes condicions:

- És administrador d'una empresa i no ha cobrat per aquesta activitat o ha cobrat menys de 6.000 €.
- És administrador i soci únic d'una societat mercantil i no ha cobrat o ha cobrat menys de 6.000 €, i la societat ha tingut una xifra de negoci inferior a 300.000 € (si és activitat professional o empresarial) o 600.000 € (altres negocis).
- Comparteix la societat amb familiars, no ha cobrat per l'activitat o ha cobrat menys de 6.000 €, i la societat ha tingut una xifra de negoci inferior a 300.000 € (si és activitat professional o empresarial) o 600.000 € (altres negocis).
- Té autorització per exercir una professió titulada, o un comerç, una indústria, una activitat agrícola o ramadera, o és artista registrat, i es compleix el següent:
 - Ha cobrat menys de 6.000 €.
 - És assalariat (amb cotització mínima del salari mínim) o és pensionista (jubilació o invalidesa).

- Es troba dins dels primers 12 mesos des de l'inici de l'activitat.
- Reprèn l'activitat després d'una inactivitat (maternitat, paternitat, adopció, violència de gènere o per edat o discapacitat), dins del temps indicat per la llei.

**50 % del salari mensual mitjà,
si es compleix alguna d'aquestes condicions:**

- Té autorització per exercir una professió titulada o un comerç, una indústria, una activitat agrícola o ramadera, o és artista, i ha cobrat entre 6.000 € i 12.000 €, i no compleix les condicions de l'apartat anterior.
- És administrador d'una societat mercantil i ha cobrat entre 6.000 € i 12.000 €.
- És administrador i soci únic, ha cobrat entre 6.000 € i 12.000 € i la societat i ha tingut una xifra de negoci inferior a 300.000 € (si és activitat professional o empresarial) o 600.000 € (altres negocis).
- Comparteix la societat amb familiars i compleix els mateixos límits de renda i de xifra de negoci.

**62,5% del salari mensual mitjà,
si es compleix alguna d'aquestes condicions:**

- Té autorització per exercir una professió titulada o un comerç, una indústria, una activitat agrícola o ramadera, o és artista, i ha cobrat entre 12.000 € i 18.000 €.
- És administrador d'una societat i ha obtingut la mateixa renda anterior.
- És administrador i soci únic, i ha tingut una renda dins dels límits indicats, i la societat ha tingut una xifra de negoci inferior a 300.000 € (si és activitat professional o empresarial) o 600.000 € (altres negocis).
- Comparteix la societat amb familiars i compleix els mateixos requisits anteriors.

**75% del salari mensual mitjà,
si es compleix alguna d'aquestes condicions:**

- Té autorització per exercir una professió titulada o un comerç, una indústria, una activitat agrícola o ramadera, o és artista, i ha cobrat entre 18.000 € i 24.000 €.
- És administrador i ha obtingut una renda dins dels límits establerts.
- És administrador i soci únic, i ha tingut una renda dins dels límits indicats, i la societat ha tingut una xifra de negoci inferior a 300.000 € (si és activitat professional o empresarial) o 600.000 € (altres negocis).
- Comparteix la societat amb familiars i compleix els mateixos requisits anteriors.

**125 % del salari mensual mitjà,
si es compleix alguna d'aquestes condicions:**

- Té autorització per exercir una professió titulada o un comerç, una indústria, una activitat agrícola o ramadera, o és artista, i ha cobrat més de 40.000 €.
- És administrador d'una societat i ha tingut aquesta renda.
- És administrador i soci únic i ha tingut aquesta renda, o bé la societat ha tingut una xifra de negoci superior a 400.000 € (activitat professional o empresarial) o 800.000 € (altres negocis).
- Comparteix la societat amb familiars i compleix els mateixos requisits anteriors.

**137,5 % del salari mensual mitjà,
si es compleix alguna d'aquestes condicions:**

- Té autorització per exercir una professió titulada o un comerç, una indústria, una activitat agrícola o ramadera, o és artista, i ha cobrat més de 50.000 €.
- És administrador i ha obtingut una renda de més de 50.000 €, o bé la societat ha tingut una xifra de negoci superior a 500.000 € (si és activitat professional o empresarial) o 900.000 € (altres negocis).
- És soci únic amb aquesta renda, o amb una xifra de negoci superior a 500.000 € (si és activitat professional o empresarial) o 900.000 € (altres negocis).
- Comparteix la societat amb familiars i compleix els mateixos requisits anteriors.

100 % del salari mensual mitjà, en aquests casos:

- Els socis descrits a l'article 19 i la resta de persones que treballen per compte propi.

Si la base de cotització calculada d'acord amb els percentatges del 50%, 62,5% i 75% és inferior al salari mínim vigent, es considera que la base de cotització és igual al salari mínim.

La renda neta és la que defineix la llei de l'IRPF per a la renda d'activitats econòmiques i per a la renda del treball que no cotitza a la CASS.

La xifra de negoci és la suma dels ingressos bruts d'activitats econòmiques.

També es compten les retribucions a familiars que convisquin amb la persona, si s'han descomptat com a despesa.

Si una persona és administrador de diverses societats, es compta la suma de les xifres de negoci de totes elles.

Si es fa més d'una activitat per compte propi, només es pot gaudir del règim reduït si totes les activitats compleixen els requisits.

La CASS liquida la cotització cada mes segons l'última declaració presentada.

Si no es presenta cap declaració, es liquida sobre la base del 100% del salari mensual mitjà.

La persona assegurada ha de comunicar els canvis en la base de cotització quan li correspongui una base diferent.

Si la CASS detecta un error, pot modificar la base de cotització a partir de l'1 de gener del mateix any, amb recàrrecs i interessos.

La persona assegurada pot declarar voluntàriament una base superior a la que li correspondria.

Per aplicar les bases reduïdes,
cal sol·licitar-ho amb els formularis de la CASS.
El percentatge de cotització a la branca general és del 10 %.

Qualsevol canvi en els percentatges, les bases
o els límits econòmics es pot fer a través
de la Llei del pressupost.

Si una persona amb discapacitat ha estat afiliada
pel Govern en el règim especial,
només ha de pagar la diferència entre la seva base
de cotització i el salari mínim.

Les persones que treballen per compte propi poden adaptar la base de cotització?

(Article 101 bis)

Les persones que treballen per compte propi
poden canviar la base de cotització
que han escollit al començament de l'any,
segons el que estableixi el reglament.

Això es pot fer durant el mateix any,
per adaptar la cotització als ingressos actuals
(d'acord amb la renda neta i, si cal, la xifra de negoci).

Quina és la cotització de les persones assalariades a la branca de jubilació?

(Article 103)

La base de cotització per a la jubilació
és la mateixa que per a la branca general.

Els percentatges de cotització són aquests:

- L'empresa paga un 8,5 % del salari.
- La persona assalariada paga un 3,5 % del salari.

Aquests percentatges es poden canviar cada any
mitjançant la Llei del pressupost.

Quina és la cotització de les persones que treballen per compte propi per a la jubilació?

(Article 104)

La base de cotització és la mateixa que per a la branca general.

El percentatge de cotització és del 12 %.

Quina és la cotització de les persones que reben una prestació econòmica a la branca general i a la branca de jubilació?

(Article 105)

Quan una persona cobra una prestació econòmica de la branca general, ha de continuar cotitzant tant a la branca general com a la branca de jubilació.

No cal cotitzar si la persona cobra una pensió d'orfenesa o de viduitat temporal. Tot i així, no perd cap dret de la branca general.

La base de cotització és el valor de la prestació que es cobra.

Els percentatges que s'han de pagar són aquests:

- Els indicats als articles 100 i 103, per a les persones assalariades.
- Els indicats als articles 101 i 104, per a les persones que treballen per compte propi.

Si la persona que cobra la prestació és assalariada, se li descompta la seva part de la cotització de la prestació. La CASS paga la part que correspondria a l'empresa.

Si la persona que cobra la prestació treballa per compte propi, és ella mateixa qui ha de pagar la seva cotització.

↳ **Excepció:** si una persona que treballa per compte propi cobra una prestació per invalidesa, accident, malaltia, maternitat, adopció o risc durant l'embaràs, la CASS paga la part de la cotització que correspondria a l'empresari, prevista per a les persones assalariades.

Aquesta quantitat es descompta de la prestació.

Si el Govern dona una pensió per ajuts socials, aquesta pensió paga la cotització completa.

En aquest cas:

- El Govern paga la part de cotització que correspondria a l'empresari.
- La persona que rep la pensió paga la part que correspondria a un treballador.

Quina és la cotització mentre es cobra una pensió de jubilació?

(Article 106)

Si una persona cobra una pensió de jubilació o una **pensió de viduïtat vitalícia**, només ha de cotitzar a la branca general. No ha de cotitzar a la branca de jubilació.

La base de cotització es calcula a partir de la quantitat de la pensió que cobra la persona.

El percentatge de cotització és del 10%, repartit així:

- 3% el paga la persona que rep la pensió.
- 7% el paga la CASS.

Aquest import es descompta directament de la pensió.

La **pensió de viduïtat vitalícia** és una paga que rep una persona durant tota la vida quan la seva parella ha mort.

En quins casos una persona que treballa per compte propi i cuida familiars pot tenir una reducció de la quota?

(Article 106 bis)

Les persones que treballen per compte propi poden tenir una reducció de la quota de cotització del 100 %, del 50 % o del 25 %, durant 12 mesos seguits, si compleixen aquestes condicions:

- Fan una activitat econòmica a Andorra.
- Són administradores d'una empresa i hi treballen.
- Tenen un contracte de parceria.

Per quins motius es pot demanar la reducció?

La reducció de la quota es pot demanar per aquests motius:

- Tenir a càrrec menors de fins a 12 anys.
- Tenir cura d'un **familiar de fins a segon grau** amb **dependència de grau III** o superior, acreditada.

Tenir cura d'un familiar de fins a segon grau amb una discapacitat greu o molt greu, acreditada.

Quins requisits cal complir per tenir dret a la reducció de quota?

Per tenir dret a la reducció, cal complir tots aquests requisits:

- No tenir deutes amb la seguretat social.
- Estar donat d'alta com a mínim des de fa 24 mesos i haver cotitzat com a persona autònoma o assalariada durant aquest temps.
- Contractar una nova persona assalariada per fer les feines que feia la persona autònoma. Aquesta persona s'ha de mantenir contractada durant tot el temps que dura la reducció. Si el contracte s'extingeix, s'ha de contractar una nova persona dins del mateix mes.

Els **familiars de fins a segon grau** són els pares, els fills, els germans o els sogres.

Els **graus de dependència** indiquen la intensitat i la freqüència de l'ajuda que una persona necessita.
Grau I = dependència moderada.
Grau II = dependència severa.
Grau III = gran dependència.

Quin tipus de reducció s'aplica segons la contractació?

Si la base de cotització es calcula amb els percentatges del 25 %, 50 %, 62,5 % o 75 % del salari mitjà cotitzat:

- Contractar una persona amb jornada completa dona dret a una reducció del 100 %.
- Contractar una persona amb mitja jornada dona dret a una reducció del 50 %.

Si la base de cotització es calcula amb el 100 % o amb percentatges superiors al salari mitjà cotitzat:

- Contractar una persona amb jornada completa dona dret a una reducció del 50 %.
- Contractar una persona amb mitja jornada dona dret a una reducció del 25 %.

Quan comença i quan s'ha de retornar la reducció?

La reducció comença el dia que es presenta la sol·licitud.

S'ha de retornar la reducció, en un màxim d'1 mes, si passa alguna d'aquestes situacions:

- Ja no es compleixen els motius per demanar la reducció.
- No es manté la persona contractada.

La quota reduïda no pot superar el 100 % del salari mitjà mensual cotitzat de l'any anterior.

Qui s'encarrega de cobrar els diners de la seguretat social?

(Article 107)

La CASS és l'única entitat encarregada de gestionar i cobrar els diners que corresponen a la seguretat social. Aquesta funció s'anomena **gestió recaptatòria**.

Com es paga el deute?

(Article 108)

Hi ha un període per pagar el deute de manera voluntària. Aquest període comença quan s'obre el termini oficial de pagament.

Si el deute no es paga dins d'aquest termini, la CASS pot reclamar els diners per via legal mitjançant una **ordre de constrenyiment**.

En aquest cas, s'inicia el cobrament per via forçosa.

Això vol dir el següent:

- S'aplicaran recàrrecs i interessos si es paga tard.
- La CASS pot demanar al **saig**, que és una autoritat judicial, que obligui la persona a pagar el deute.
- Si la persona presenta una queixa o un recurs, el cobrament s'atura. Cal esperar la decisió del jutge.

Tot el procés de cobrament s'inicia de manera automàtica; és a dir, d'ofici. Aquest procés només s'atura si així ho estableix un reglament.

Si només es paga una part del deute, els diners es destinen primer a cobrir el deute de la branca de jubilació.

El procés de cobrament, tant voluntari com forçós, s'acaba quan el deute queda anul·lat o pagat completament, segons el que estableix el reglament.

Si una empresa fa fallida i deixa de pagar, els deutes pendents amb la seguretat social tenen la consideració de crèdits privilegiats. Això vol dir que s'han de pagar abans que altres deutes.

Una **ordre de constrenyiment** és una ordre que obliga a pagar un deute.

El **saig** és un servei que gestiona el cobrament dels deutes i pot forçar els pagaments.

Quan prescriuen els deutes?

(Article 109)

Els deutes de cotització **prescriuen** al cap de 5 anys, comptats des de l'últim dia del termini per pagar.

Si prescriu la cotització, també prescriuen els recàrrecs i les altres despeses relacionades amb aquest deute.

Si s'ha pagat la cotització però no els recàrrecs o altres despeses, aquests també prescriuen al cap de 5 anys.

Si la persona reconeix el deute o la CASS el reclama oficialment, el termini de prescripció s'interromp.

Prescriure és perdre un dret o una obligació perquè ha passat massa temps.

Llibre tercer

Títol I

Aquest títol explica quan una persona pot rebre prestacions de la seguretat social i quines condicions ha de complir.

Què cobreix el sistema de seguretat social?

(Article 110)

La seguretat social cobreix totes les prestacions que estableix aquesta Llei.

Aquestes prestacions poden ser contributives, quan s'ha cotitzat, i no contributives, quan no cal haver cotitzat.

Si una persona rep una prestació mensual igual o inferior al salari mínim, no se li pot retenir ni descomptar cap import. Això s'aplica si és per obligacions d'aliments envers el **cònjuge** o els fills.

De la part de la prestació que va del salari mínim fins al doble del salari mínim, es pot retenir fins a un 50 %.

Aquest percentatge es redueix un 10 % per cada fill o familiar a càrrec.

Tot l'import que supera el doble del salari mínim es pot retenir íntegrament.

El o la **cònjuge** d'una persona és el seu marit o la seva muller. Aquest terme s'utilitza en textos legals.

Quines condicions s'han de tenir per rebre prestacions?

(Article 111)

Per tenir dret a una prestació, cal complir aquestes condicions:

- Estar dins del sistema de seguretat social.
- Estar afiliat i donat d'alta, o en una situació assimilada, quan es produeix la situació protegida, com un accident o una malaltia.
- Complir les condicions específiques de cada prestació.

Quan per rebre una prestació cal haver cotitzat un temps mínim, només compten:

- Les cotitzacions pagades o les cotitzacions que la Llei considera equivalents.

Es consideren períodes cotitzats aquestes situacions:

- Incapacitat temporal.
- Maternitat, paternitat o risc durant l'embaràs.
- Situacions que donen lloc a pensions d'invalidesa.

No cal haver cotitzat abans si la prestació és per alguna d'aquestes causes:

- Accident de treball.
- Malaltia professional.
- Donació d'òrgans o teixits en vida per a transplantament, llevat que la Llei digui el contrari.

Compatibilitat entre pensions

(Article 112)

Les pensions es poden cobrar de manera conjunta si una mateixa persona té dret a més d'una pensió, excepte si la Llei estableix el contrari.

Si les pensions no són compatibles, la persona ha d'escollir quina vol cobrar.

Com es paguen les prestacions?

(Article 113)

- Les prestacions es paguen, de manera general, per transferència bancària.
- Si el pagament es fa a Andorra, no té cap cost per a la persona beneficiària.
- Si el pagament es fa fora d'Andorra, les despeses van a càrrec de la persona beneficiària, segons el que estableix el reglament.

Quan prescriuen les prestacions?

(Article 114)

El dret a demanar prestacions prescriu al cap de 5 anys del moment en què es poden demanar.

No prescriuen mai les pensions de:

- Viduitat vitalícia.
- Orfenesa.
- Jubilació.

Si la persona demana la prestació dins dels 6 mesos següents a la causa, com una jubilació o una defunció, La prestació es paga des d'aquella data.

Si es demana més tard, es paga des del dia de la sol·licitud.

Les prestacions d'un únic pagament prescriuen al cap de 3 anys des que es té dret a cobrar-les.

Cada mensualitat d'una prestació periòdica prescriu al cap de 3 anys des del seu venciment.

Retorn de prestacions indegudes

(Article 115)

Qui hagi cobrat una prestació que no li corresponia l'ha de retornar.

També han de tornar els diners les persones que han ajudat que algú cobrés una prestació sense tenir-hi dret.

L'obligació de retornar prescriu al cap de 3 anys, comptats des del dia en què es va cobrar la prestació indeguda.

Qui és responsable de les prestacions?

(Article 116)

La CASS és responsable de pagar les prestacions quan es compleixen totes les condicions que estableix la Llei.

Si l'empresa no compleix les seves obligacions, com donar d'alta o cotitzar, pot ser responsable de pagar les prestacions en lloc de la CASS.

En aquest cas, la CASS pot reclamar a l'empresa els diners que hagi pagat per aquest motiu.

Si una empresa canvia de propietari, l'empresa anterior i la nova són responsables conjuntament dels deutes i de les prestacions pendents d'abans del traspàs.

Títol II

Aquest títol explica les prestacions de la CASS per a diferents grups de persones i quines condicions han de complir per tenir-hi dret.

Prestacions per a persones assalariades (Article 117)

Les persones assalariades tenen dret a les prestacions de la seguretat social si es compleixen aquestes condicions:

- Estan donades d'alta laboralment quan es produeix la situació protegida, com una malaltia o un accident.
- Compleixen els requisits específics de cada prestació.
- Excepte si la Llei estableix el contrari.

No cal haver cotitzat abans, si la prestació és per alguna d'aquestes causes:

- Accident laboral.
- Malaltia professional.
- Donació d'òrgans o de teixits en vida.

Quan una prestació exigeix un temps mínim de cotització, només compten:

- Les cotitzacions pagades, llevat que la Llei estableixi el contrari.
- Les cotitzacions corresponents als períodes següents:
 - Incapacitat temporal.
 - Maternitat i paternitat.
 - Risc durant l'embaràs.

Si la persona assalariada cotitza per sota de la base mínima, però **complementa la cotització** i compleix la resta de requisits, té dret a:

- Prestacions de reembossament.
- Altres prestacions i pensions econòmiques de la branca general.

En aquest cas, es pren com a base de cotització el salari real que cobra la persona.

Prestacions per a persones que treballen per compte propi

(Article 118)

Les persones que treballen per compte propi tenen dret a les prestacions de la seguretat social, si es compleixen aquestes condicions:

- Estan donades d'alta laboralment en el moment en què es produeix la situació protegida.
- Han pagat les seves cotitzacions o tenen un ajornament de pagament aprovat i en compleixen les condicions.
- Excepte si la Llei estableix el contrari.

Si la persona té un ajornament de pagament però no en compleix les condicions, no té dret a prestacions si passa el següent:

- No ha pagat les seves cotitzacions ni compleix l'ajornament.
- Tot i això, està donada d'alta laboralment.

Complementar la cotització és pagar més a la seguretat social per millorar la pensió.

En aquest cas,
no es pot emetre cap document de cobrament.
La persona tindrà dret a les prestacions
amb **efecte retroactiu**
un cop hagi pagat el que deu.

L'efecte retroactiu
vol dir que s'aplica
des d'una data
anterior.

A més, s'hi afegiran els recàrrecs corresponents.

No cal haver cotitzat abans si la prestació és per alguna
d'aquestes causes:

- Accident laboral.
- Malaltia professional.
- Donació d'òrgans o de teixits en vida.

També es consideren períodes cotitzats aquestes situacions:

- Incapacitat temporal.
- Maternitat.
- Risc durant l'embaràs.

Prestacions per a altres col·lectius (Article 119)

Tenen dret a les prestacions
que estableix la Llei, segons cada cas:

- Les persones que cobren una pensió
de la CASS o del Govern.
- Les persones assegurades indirectes,
per exemple, familiars d'una persona treballadora assegurada.

Quan comencen a cobrir-se les prestacions?

(Article 120)

Si la prestació és per accident de treball, malaltia professional o donació d'òrgans o de teixits en vida, tant per a persones assalariades com per a persones autònomes, la cobertura comença el primer dia.

Si la prestació és per malaltia comuna o accident no laboral i la persona és assalariada o autònoma, cal complir aquests requisits segons el temps cotitzat:

- Sempre cal haver cotitzat com a mínim **25 dies naturals**.
- Si s'ha cotitzat entre 25 dies i menys de 12 mesos, cal haver cotitzat 15 dies naturals durant l'últim mes abans de demanar la prestació.
- Si s'ha cotitzat entre 12 i 36 mesos, cal haver cotitzat 10 dies naturals durant els 2 mesos anteriors.
- Si s'ha cotitzat entre 36 i 60 mesos, cal haver cotitzat 5 dies naturals durant els 3 mesos anteriors.
- Si s'ha cotitzat 60 mesos o més, es té dret a la prestació des del primer dia.

Els **dies naturals** són tots els dies de l'any, de dilluns a diumenge, inclosos els dies festius.

Aquestes normes s'apliquen sempre, excepte si una prestació concreta estableix requisits diferents.

Les persones que cobren una pensió de la CASS o del Govern tenen dret a les prestacions des del primer dia.

Les persones assegurades indirectes, és a dir, familiars a càrrec d'una persona assegurada, reben les prestacions al mateix temps que la persona assegurada directa.

Si una d'aquestes persones comença a treballar just després de ser assegurada indirecta i sense cap pausa, aquest temps es compta com a temps cotitzat per tenir dret a les prestacions de reembossament.

Com es calcula la quantitat de la prestació? (Article 121)

Per a persones assalariades,
la base per calcular la prestació és la següent:

- El salari mensual mitjà dels últims 12 mesos treballats dins dels 24 mesos anteriors al **fet causant**.
- Si s'ha treballat menys de 12 mesos, es calcula la mitjana del temps real treballat.
- Si no s'ha treballat gens en els 24 mesos anteriors, es pren com a base el salari mínim.

Per a persones que treballen per compte propi,
la base és la següent:

- La mitjana mensual de les bases de cotització dels últims 12 mesos dins dels 24 mesos anteriors al fet causant.
- No es compten els complements de cotització fets posteriorment per corregir cotitzacions inferiors.
- Si s'ha cotitzat menys de 12 mesos, es calcula la mitjana del temps real cotitzat.
- Si no s'ha cotitzat gens en els 24 mesos anteriors, es pren com a base el salari mínim.

Què és el fet causant?

El fet causant és el moment que activa el dret a una prestació. Aquest moment és diferent segons el tipus de prestació:

- Incapacitat temporal: el dia en què es fa el certificat mèdic.
- Maternitat o paternitat: el dia del part o el dia d'arribada de l'infant en cas d'adopció.
- Risc durant l'embaràs: el primer dia de descans mèdic.
- Invalidesa: el moment en què es perd la capacitat de treballar o es detecta un deteriorament de salut permanent.
- Viduitat o orfenesa: la data de la defunció de la persona assegurada.

En altres casos especials, la manera de calcular la prestació s'estableix per reglament.

Actualització de les prestacions (Article 122)

Les prestacions econòmiques s'actualitzen a través de la Llei del pressupost, segons el que estableix l'article 200 bis.

Les prestacions econòmiques per incapacitat temporal, maternitat, paternitat i risc durant l'embaràs no varien durant tot el temps que es reben.

Què és un accident laboral?

(Article 123)

Un accident laboral és qualsevol lesió física, com una ferida o un dany al cos, que es produeix per un fet violent mentre es fa la feina, tant si la persona és assalariada com si treballa per compte propi.

Es considera un accident laboral quan la lesió passa durant l'horari laboral i al lloc de treball.

Es considera lloc de treball qualsevol espai on es fa la feina acordada en el contracte laboral o en l'activitat professional.

També es considera accident laboral una malaltia que no és professional, però que s'agafa com a conseqüència directa de la feina, sempre que es pugui demostrar.

També es considera accident laboral l'accident que passa anant o tornant del domicili a la feina, si es compleixen aquestes condicions:

- El trajecte es fa només per motius de feina.
- L'accident passa a prop de l'hora d'entrada o de sortida.
- El recorregut és l'habitual.

No es considera accident laboral si:

- Ha estat causat per una força major sense relació amb la feina.
- Ha estat causat per imprudència de la persona treballadora.

Com s'ha de comunicar un accident laboral?

(Article 124)

L'empresa ha de comunicar a la CASS l'accident laboral d'un treballador en un termini màxim de 2 **dies hàbils** des del moment de l'accident. Si l'empresa no fa la comunicació a temps, la persona accidentada no perd cap dret.

Si la persona és autònoma, ha de comunicar ella mateixa l'accident laboral a la CASS, també en un termini màxim de 2 dies hàbils.

Els detalls sobre com s'ha de fer aquesta comunicació s'estableixen per reglament.

Els **dies hàbils** són dies laborables, sense comptar els festius ni els caps de setmana.

Què és una malaltia professional?

(Article 125)

Una malaltia professional és una malaltia inclosa en una llista oficial que es pot contreure per causa directa de la feina, tant si la persona és assalariada com si treballa per compte propi.

Aquesta malaltia està causada per factors relacionats amb la feina.

A més, tot el temps d'exposició a aquests factors ha d'haver tingut lloc a Andorra.

La llista de malalties professionals i tots els detalls relacionats, com el temps d'exposició, les condicions o els símptomes necessaris, s'estableixen per reglament.

Comissió Nacional de les Malalties Professionals

(Article 126)

Es crea la Comissió Nacional de les Malalties Professionals.

Aquesta comissió és un òrgan públic i tècnic que s'encarrega dels temes relacionats amb les malalties professionals.

Qui forma part de la Comissió Nacional de les Malalties Professionals?

(Article 127)

La Comissió està formada per aquestes persones:

- El ministre responsable de salut.
- Una persona tècnica escollida pel ministeri de salut.
- 2 metges especialistes, un escollit pel ministeri de salut i un pel Col·legi de Metges.
- La Direcció General de la Caixa Andorrana de Seguretat Social.

El ministre i el director general de la CASS poden delegar la seva funció en una altra persona.

La Comissió pot comptar amb persones expertes segons el tema que s'hagi de tractar.

Aquestes persones expertes són escollides pel ministre de salut.

Tots els membres de la Comissió tenen l'obligació de guardar secret i de complir la Llei de protecció de dades personals.

Com funciona la Comissió Nacional de les Malalties Professionals?

(Article 128)

La Comissió està presidida pel ministre de salut o per la persona en qui delegui.

La Comissió es reuneix en aquests casos:

- Quan el president ho decideix.
- Quan almenys 3 membres ho demanen.

El president és qui convoca les reunions.

Perquè una reunió sigui vàlida i es puguin prendre decisions, han d'assistir com a mínim 3 persones membres.

Entre aquestes persones, obligatòriament hi ha d'haver:

- Un representant de la CASS.
- Un metge del Col·legi de Metges.
- Un representant del ministeri de salut.

Les decisions es prenen per majoria de vots.

Si hi ha empat, el president decideix amb el seu vot de qualitat.

Què fa la Comissió Nacional de les Malalties Professionals?

(Article 129)

Les funcions principals de la Comissió són aquestes:

- Proposar la llista de malalties professionals i indicar quines feines, substàncies o situacions les poden provocar.
- Proposar actualitzacions d'aquesta llista.
- Fer informes i altres tasques que el Govern li encarregui en relació amb les malalties professionals.

La llista de malalties professionals i les seves modificacions s'aproven per reglament, sempre a partir d'una proposta prèvia de la Comissió.

Què és una malaltia comuna?

(Article 130)

Una malaltia comuna és qualsevol problema de salut que afecta el cos o la ment, que altera el funcionament normal de la persona i que no és una malaltia professional.

Què és un accident no laboral?

(Article 131)

Un accident no laboral és una lesió corporal causada per un fet violent i exterior que no s'ha produït per motius de feina. Per això, no es considera un accident laboral.

Per a què serveixen les prestacions de reemborsament?

(Article 132)

Les prestacions de reemborsament són diners que la CASS retorna a les persones assegurades per compensar les despeses de salut.

Aquestes prestacions serveixen per cobrir les despeses de:

- Tractaments en hospitals, centres de salut, centres sociosanitaris o consultes mèdiques, tant per prevenir com per diagnosticar o curar malalties.
- Medicaments, productes mèdics i productes especials per a dietes terapèutiques.
- Transport sanitari, com ara ambulàncies.
- Desplaçaments i allotjaments de la persona malalta i d'un acompanyant, quan cal sortir del país perquè el tractament no es pot fer a Andorra.
En aquests casos, la CASS paga el 100% del cost del viatge i de l'allotjament.

Qui pot rebre aquestes prestacions?

(Article 133)

Poden rebre prestacions de reemborsament aquestes persones:

- Persones assalariades.
- Persones que treballen per compte propi.
- Persones incloses en règims especials.
- Persones que cobren pensions o ajuts econòmics de la CASS o del Govern.
- Persones assegurades indirectes, com familiars.

Les persones jubilades només tenen dret a aquestes prestacions si han acumulat com a mínim 500 punts durant la seva vida laboral.

Les persones que cobren una pensió de viduitat només tenen dret a aquestes prestacions si el cònjuge difunt havia acumulat com a mínim 500 punts en el moment de la defunció.

Què és la nomenclatura?

(Article 134)

Les prestacions de reemborsament estan recollides en un sistema anomenat nomenclatura.

Aquesta nomenclatura segueix la cartera de serveis i productes de salut aprovada pel Govern i publicada al BOPA.

La nomenclatura indica aquests aspectes:

- Quins serveis, tractaments, productes i actes sanitaris cobreix la CASS.
- Quins professionals o centres estan autoritzats per prestat aquests serveis.
- En quines condicions es poden prestar els serveis.
- Si un servei és compatible o incompatible amb un altre.
- Quina és la tarifa de responsabilitat, és a dir, el preu que paga la CASS per aquell servei.
- Si hi ha prestacions equivalents, és a dir, altres serveis que serveixen per al mateix objectiu.

El Govern aprova la nomenclatura per reglament, després de demanar un informe al Consell d'Administració de la CASS.

Aquest informe no és obligatori de seguir, però s'ha d'elaborar.

Què són les tarifes de responsabilitat?

(Article 135)

Les tarifes de responsabilitat són el preu fixat que la CASS paga pels serveis, productes o tractaments inclosos a la nomenclatura.

En el cas dels medicaments i dels productes, el preu es calcula segons el **preu unitari** o el **preu de referència**.

Aquestes tarifes es poden ajustar segons la quantitat de serveis o de productes que es prestin o es facturin.

El **preu unitari** o **preu de referència** és el preu oficial fixat per a un producte o un servei.

Com es decideixen les nomenclatures i les tarifes?

(Article 136)

La nomenclatura i les tarifes de responsabilitat es creen i s'actualitzen segons aquests criteris:

- Acte professional.
- Procés d'atenció.
- Producte o servei.
- Estades hospitalàries.
- Pressupost global.
- Qualsevol altra unitat que s'estableixi per reglament.

En tots els casos, cal un informe previ del Consell d'Administració de la CASS.

Quan un tractament mèdic el fan diversos professionals o centres, la CASS paga tot l'import al prestador principal. El prestador principal és el professional o el centre responsable del tractament.

Aquest prestador ha de pagar la part corresponent als altres professionals que hi han participat.

El reglament determina qui és el prestador principal en cada cas.

Assistència sanitària a l'estranger

(Article 137)

Quan una persona necessita atenció mèdica fora d'Andorra, s'aplica el que estableixen:

- Els tractats internacionals, és a dir, els acords entre països.
- Si no hi ha tractats internacionals, s'aplica:
 - El que estableix aquesta Llei.
 - Els reglaments que la desenvolupen.
 - Els acords que la CASS hagi signat amb centres mèdics d'altres països.

Aquests criteris serveixen per determinar què cobreix la CASS, com es fa el reemborsament i en quines condicions es presta l'atenció.

Acords entre la CASS i els professionals de la salut

(Article 138)

Acords amb professionals i centres mèdics d'Andorra

La CASS estableix acords, anomenats convenis, amb metges i altres professionals o centres de salut d'Andorra per treballar conjuntament.

Aquests acords segueixen les normes següents:

► Negociació amb col·legis professionals:

La CASS negocia primer amb els col·legis professionals, com el Col·legi de Metges.

Quan s'arriba a un acord, els professionals de la salut s'hi poden adherir.

Si no s'arriba a cap acord amb el col·legi professional, la CASS pot fer convenis directes amb cada professional.

Aquest mateix procediment s'aplica quan es vol modificar un conveni.

Els convenis han d'indicar aquests aspectes:

- Com és la relació entre la CASS i els professionals o centres de salut.
- Que els serveis s'han de prestar segons la normativa vigent.
- Quina nomenclatura i quines tarifes s'han d'aplicar.
- Quan es poden aplicar increments de preu si no se segueix la via preferent prevista al reglament.
- Les condicions específiques que poden tenir alguns especialistes.

▶ **Acreditació professional**

Per signar un conveni, el professional de la salut ha d'estar acreditat pel Ministeri de Salut, segons els criteris establerts per reglament.

▶ **Qualitat i control de la despesa**

Els convenis han d'incloure objectius de qualitat assistencial i de control de la despesa, d'acord amb la política sanitària del Govern.

▶ **Col·laboració parcial**

Un conveni pot incloure tots els serveis o només una part dels serveis que ofereix un professional o un centre. També es poden aplicar preus més elevats si no se segueix la via preferent.

▶ **Finalització d'un conveni**

Els convenis han d'explicar quan i per quins motius es poden finalitzar, segons aquesta Llei i els seus reglaments.

Acords amb centres i serveis mèdics de fora d'Andorra

Els acords entre la CASS i centres sanitaris de fora d'Andorra es fan mitjançant convenis específics.

Aquests convenis segueixen:

- La planificació sanitària establerta pel Govern d'Andorra.
- Els criteris acordats amb els centres o les entitats de salut estrangeres.

Reemborsament de les prestacions

(Article 139)

La CASS paga tot o part del cost de les prestacions mèdiques, segons les tarifes establertes, quan aquestes prestacions estan incloses a la nomenclatura oficial i són:

- Efectuades.
- Receptades (prescrites).
- Donades (dispensades).

Aquestes prestacions han d'haver estat realitzades per professionals o centres amb conveni amb la CASS, tant d'Andorra com de fora.

Les persones assegurades poden triar lliurement entre metges d'Andorra o de l'estranger, sempre que tinguin conveni amb la CASS i compleixin les normes.

Si el professional o el centre no té conveni amb la CASS, la persona assegurada només rep el 20% del cost, segons la tarifa de responsabilitat.

Aquest percentatge es pot modificar mitjançant la Llei del pressupost.

Si una persona rep atenció d'un professional sense conveni en una urgència justificada i en una zona on no hi ha professionals amb conveni, la CASS reemborsa la despesa com si fos un professional amb conveni d'Andorra.

Aquesta situació es regula mitjançant un reglament específic.

La CASS pot pagar les despeses mèdiques directament a la persona assegurada o al professional de la salut.

La CASS paga el 100% de la tarifa de responsabilitat establerta en aquests casos:

- Quan la persona assegurada segueix la via preferent.
- Quan l'atenció és per accident laboral o malaltia professional.

També reben un reemborsament del 100% si segueixen la via preferent:

- Les persones amb discapacitat que cobren una pensió de solidaritat.
- Les persones que cobren una pensió d'invalidesa que les incapacita per treballar.
- Les persones amb pocs recursos econòmics, segons el que estableix el reglament.
- Els orfes fins als 18 anys, o fins als 25 anys si estudien en un centre reconegut.
- Les persones sota tutela del Govern i els menors protegits.
- Les víctimes del tràfic d'éssers humans i els seus fills menors que tenen concedit un **període de reflexió** i recuperació, segons la Llei d'immigració, mentre dura aquest període.

El **període de reflexió** és el període que té una persona per decidir si denuncia o no.

El Govern pot establir altres casos en què es reemborsi fins al 100 % del cost, amb informe previ del Consell d'Administració de la CASS.

Les altres prestacions es reemborsen segons el que li toca pagar a cada persona assegurada, explicat a l'article següent.

Què paga la persona assegurada?

(Article 139 bis)

La persona assegurada pot haver de pagar una part del cost de les prestacions.

Aquest pagament pot ser:

1. Una quantitat fixa.
2. Un percentatge del cost, anomenat tarifa de responsabilitat.

Els percentatges màxims que pot haver de pagar són els següents:

- Per hospitalització:
 - Si la persona segueix la via preferent es tracta d'una urgència, paga fins al 10 %.
 - Si no segueix la via preferent i no és una urgència, paga fins al 67 %.
Això només s'aplica si el centre o el professional té conveni amb la CASS.
- Per altres serveis, com consultes o tractaments fora de l'hospital:
 - Si la persona segueix la via preferent o es tracta d'una urgència hospitalària, paga fins al 25 %.
 - Si segueix la via preferent en serveis de reeducació o de **readaptació funcional**, paga fins al 35 %.

La **readaptació funcional** són tractaments per recuperar habilitats perdudes.

- Si no segueix la via preferent:
 - Paga fins al 67 % per la visita mèdica.
 - Paga fins al 40 % per la resta de serveis, com tractaments, productes o processos mèdics.

Aquests percentatges es poden modificar mitjançant la Llei del pressupost, amb un informe previ del Consell d'Administració de la CASS.

La Llei del pressupost també pot establir límits màxims de despesa per a les persones amb pocs recursos econòmics o amb malalties cròniques.

Fi de les prestacions mèdiques

(Article 140)

Si tens dret a reemborsament per un accident o una malaltia, tant si ha passat abans com després de deixar de treballar, pots rebre el reemborsament mentre estiguis malalt o afectat per l'accident, sempre que visquis a Andorra.

El temps màxim de reemborsament depèn dels mesos que hagis cotitzat:

- Menys de 6 mesos: fins a 60 dies després de deixar de treballar.
- Entre 6 i 36 mesos: fins a 90 dies.
- Més de 36 mesos: fins a 120 dies.

Els **treballadors fronterers** amb autorització de treball també compleixen el requisit de residència.

Si t'acomiaden i reps una indemnització, pots continuar rebent reemborsaments durant el temps que cobreix aquesta indemnització, sempre que compleixis els requisits de la Llei.

Els **treballadors fronterers** treballen en un país però viuen en un altre.

En aquest cas, l'empresa ha d'indicar clarament en el full de cotització quina part de la indemnització correspon a preavis o a l'acomiadament i a quantes mensualitats de salari correspon aquesta indemnització.

Si quan deixes de treballar estàs rebent una prestació per baixa per malaltia o per maternitat, els terminis de reemborsament comencen a comptar quan aquestes prestacions s'acaben.

Com es paguen les prestacions mèdiques?

(Article 141)

Què és el tercer pagador?

És un sistema en què la CASS paga directament les despeses mèdiques al metge, al prestador o a l'hospital.

La CASS paga directament en aquests casos:

- Prestacions amb reemborsament del 100 %.
- Estadades a l'hospital.
Prestacions amb un **límit anual de copagament**.
- Serveis amb una tarifa fixa o que depenen del nombre de visites
- Consultes amb el metge referent, si segueixes la via d'atenció preferent i es facturen electrònicament.

Es poden afegir més casos de tercer pagador mitjançant reglament.

Si no s'aplica el sistema de tercer pagador, primer has de pagar tu al metge o a la farmàcia i després demanar el reemborsament a la CASS.

El **límit anual de copagament** és la quantitat màxima que una persona ha de pagar per sanitat durant un any.

Reemborsament per maternitat

(Article 142)

Qui té dret al reemborsament?

Tenen dret al reemborsament aquestes persones:

- Persones que treballen per compte aliè o per compte propi.
- Persones incloses en règims especials.
- Persones pensionistes o beneficiàries de prestacions.
- Familiars assegurats indirectes.

Què cobreix el reemborsament?

El reemborsament cobreix aquestes despeses:

- Honoraris del personal sanitari durant el part.
- Estada a la clínica o a l'hospital.
- Despeses mèdiques, farmacèutiques o hospitalàries relacionades amb el part.
- Controls **prenatals**.
- Despeses del nadó mentre estigui ingressat.

Prenatal vol dir abans del naixement.

Quant es reemborsa?

Els percentatges de reemborsament són aquests:

- 100 % de la tarifa, si segueixes la via preferent i el metge o l'hospital té conveni amb la CASS.
- 33 %, si no segueixes la via preferent però el metge o l'hospital té conveni amb la CASS.
- 20 %, si el metge o l'hospital no té conveni amb la CASS.

Si deixes de cobrar la prestació econòmica per maternitat, però no pots tornar a treballar per motius de salut acreditats amb certificat mèdic, tu i el teu fill continueu tenint dret als reemborsaments.

Prestacions per baixa temporal

(Article 143)

Què cobreix aquesta prestació?

La prestació per baixa temporal és una ajuda econòmica.

Serveix per compensar

part dels ingressos que perds quan no pots treballar per malaltia, accident o donació d'òrgans o de teixits.

Si ets donant en vida, per exemple, d'un ronyó, tens dret a aquesta prestació.

La quantitat es calcula de la mateixa manera que en una baixa per malaltia.

Certificat mèdic i requisits

(Article 144)

Què has de fer si et poses malalt, tens un accident o dones òrgans?

Has de fer aquestes accions:

- Anar a un metge o dentista amb conveni amb la CASS.
- Obtenir un certificat mèdic que indiqui:
 - Que no pots treballar temporalment.
 - El motiu de la baixa, com malaltia, accident o donació.
 - Els dies aproximats de recuperació.

Termini per demanar la prestació:

- Has de presentar el certificat dins del termini que estableixi el reglament.
- No s'admet el certificat si el presentes durant el termini que té l'empresa per donar-te de baixa, excepte si es tracta d'un accident laboral.

Qui pot donar la baixa i prorrogar-la?

La baixa i les seves pròrrogues les poden donar:

- Metges o dentistes amb conveni amb la CASS.
- Si no n'hi ha de disponibles, un metge de l'Àrea de Control Sanitari de la CASS.

Dies de baixa segons el cas

(Article 145)

Taules oficials:

- La CASS estableix per reglament:
 - Un llistat de les malalties, els accidents o les donacions més freqüents.
 - Els dies màxims de baixa per a cada cas.
 - Els professionals que poden donar la baixa.
- Aquestes normes es basen en estudis internacionals, com els de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) i en consultes amb metges d'Andorra.
- Si la baixa s'ha d'allargar, el metge ha de presentar a la CASS un informe detallat que ho justifiqui, quan la CASS ho demani.

Controls de la CASS

(Article 146)

La CASS pot fer controls durant la baixa:

- Et poden citar per comprovar si encara necessites la baixa.
- Si consideren que ja estàs recuperat, et donen l'alta mèdica. Aquesta alta te l'han de comunicar a tu, a l'empresa i al teu metge.

Què passa si no vas als controls?

Si no et presentes sense justificació, no ets a casa quan et citen o no segueixes el tractament, la CASS et pot donar l'alta administrativa.

En aquest cas perds la prestació.

Cotització necessària

(Article 146 bis)

Per malalties o accidents no laborals has d'haver cotitzat abans una d'aquestes opcions:

- 90 dies en els últims 6 mesos, o 180 dies en els últims 24 mesos.

No cal cotització prèvia si la baixa és per alguna d'aquestes causes:

- Accident de treball.
- Malaltia professional.
- Donació d'òrgans o de teixits.

Quant cobraràs durant la baixa temporal?

(Article 147)

La quantitat que cobres depèn del tipus de baixa.

- Accident de treball o malaltia professional:
 - D'1 a 30 dies: 66 % del salari diari (calculat sobre el salari mensual mitjà previst a l'article 121).
 - De 31 a 540 dies: 70 %.
 - Més de 540 dies: 60 %.
- Malaltia comuna o accident no laboral:
 - De 1 a 30 dies: 53 %.
 - De 31 a 540 dies: 66 %.
 - Més de 540 dies: 60 %.
- Donació d'òrgans o de teixits en vida:
 - Tots els dies: 100 % del salari diari durant tota la baixa.

Aquesta prestació es pot cobrar alhora que altres pensions.

Quan comença el pagament?

(Article 148)

Si la baixa és per accident laboral, malaltia professional o donació d'òrgans:

- Cobres la prestació des del primer dia de baixa, sempre que presentis el certificat mèdic.

Si la baixa és per accident no laboral o per malaltia comuna:

- Cobres la prestació a partir del 4t dia. Els 3 primers dies no es paguen.

La CASS gestiona els pagaments segons el que estableix el reglament.

Quant dura la prestació?

(Article 149)

La durada màxima inicial de la prestació és de 12 mesos, comptats des del primer dia de la baixa.

La CASS pot ampliar la prestació per períodes de 6 mesos, fins a un màxim de 3 anys.

Per fer-ho, has de passar controls mèdics.

Si la baixa és per malaltia comuna o accident no laboral i dura més de 12 mesos:

- Has d'haver cotitzat 24 mesos en els últims 5 anys o bé ser persona assegurada indirecta d'algú que compleixi aquest requisit.

Si tens una nova malaltia que no està relacionada amb l'anterior:

- El termini màxim de 3 anys torna a començar des de la nova baixa.

Baixa i maternitat o adopció

(Article 150)

Si estàs de baixa per malaltia, accident laboral o per malaltia professional i estàs embarassada o adoptes:

- La baixa inicial se suspèn quan comença la prestació de maternitat.

Quan s'acaba la prestació de maternitat:

- Si encara no pots treballar, reprens la baixa anterior en les mateixes condicions.

Quan s'acaba la prestació?

(Article 151)

La prestació per baixa temporal s'acaba en aquests casos:

- Quan s'arriba al límit màxim de temps, és a dir, 3 anys.
- Quan reps l'alta mèdica.
- Quan es reconeix una invalidesa i passes a una pensió permanent.
- En cas de defunció de la persona assegurada.

Què cobreixen les prestacions per maternitat, paternitat i acolliment?

(Article 152)

Maternitat i paternitat:

Compensen la pèrdua de salari durant el descans per embaràs, part o adopció.

Acolliment familiar:

Compensa la pèrdua de salari durant el descans per acollir un nen o un adolescent.

Risc durant l'embaràs:

Compensa la pèrdua de salari si has de deixar de treballar per un risc per a l'embaràs.

Tots aquests drets s'apliquen segons el que estableix la Llei de relacions laborals.

Qui té dret a aquestes prestacions?

(Article 153)

Persones assalariades:

Cal complir aquestes requisits mínims (acumulatius):

- Estar donat d'alta a la seguretat social 6 mesos abans del part, l'adopció o l'acolliment.
- Haver cotitzat almenys 3 mesos dins dels 6 mesos anteriors al part, l'adopció o l'acolliment.

Persones que treballen per compte propi:

Han de complir els mateixos requisits:

- Estar donat d'alta a la seguretat social 6 mesos abans del part.
- Haver cotitzat 3 mesos dins dels últims 6 mesos abans del part.

Persones que cobren pensions o altres prestacions:

També han de complir les mateixes condicions.

El període de cobrament de la prestació es considera com si fos temps de treball.

Quant dura la prestació per maternitat, paternitat o adopció?

(Article 154)

Per a persones assalariades:

- Comença el mateix dia que s'inicia el descans laboral.
- Dura el mateix temps que el permís legal, segons la legislació laboral.

Per a persones autònomes:

- Comença el mateix dia que s'inicia el descans, si s'atura l'activitat econòmica.
- Dura el màxim permès per la Llei, igual que les persones assalariades, sempre que no es reprenqui l'activitat.

Substitucions (quan la parella assumeix part del permís):

- Si el pare o parella assumeix part del permís de maternitat, cobra des del dia següent a l'inici de la substitució fins al final del període.
- La mare deixa de cobrar la prestació en aquest moment.

En cas de mort del nadó:

- La mare pot continuar cobrant la prestació fins al final del període previst.

Prestació per acolliment familiar

(Article 154 bis)

Per a persones assalariades:

- Comença el dia que s'inicia el permís o el dia que arriba el nen o adolescent a la família.
- Dura el mateix temps que el permís laboral.

Per a persones autònomes:

- Comença el mateix dia que s'inicia el període de descans o l'arribada del nen o adolescent, si s'atura l'activitat.
- Dura el màxim permès per la Llei, igual que per a les persones assalariades, sempre que no es torni a treballar.

Substitucions:

- Si una altra persona assumeix el permís, cobra des del dia següent a la substitució fins al final del període.

Com es paguen les prestacions de maternitat, paternitat, adopció o acolliment?

(Articles 155 i 156)

El pagament de la prestació es fa mentre dura el descans laboral per maternitat, paternitat, adopció o acolliment.

Si el pare o la parella assumeix una part del permís de maternitat:

- Cobra la prestació si compleix els requisits.
- Si el pare o la parella mor, la mare pot tornar a cobrar la part restant del permís.

En cas de mort de la mare:

- El pare o la parella pot utilitzar el permís que li corresponia a la mare i cobrar la prestació.

Quant es cobra?

Es cobra el 100 % del salari, calculat sobre la base de cotització, segons si ets persona assalariada o treballes per compte propi.

Casos especials

(Article 157)

Descans obligatori abans del part (4 setmanes abans):

- Si el metge et dona la baixa, cobres la prestació per incapacitat temporal. Cobres el 53 % els primers 30 dies i el 66 % a partir d'aquí.

Si el nadó neix abans d'hora:

- Des del part fins a la data prevista del naixement, cobres incapacitat temporal amb el mateix règim.

Mort del fetus després de 180 dies de gestació:

- Tens dret a 10 setmanes de prestació per maternitat.

Si no pots tornar a treballar després del permís

(Article 158)

Si s'acaba el permís de maternitat però continues malalta, i no ho estaves abans del part:

- Pots demanar una prestació per incapacitat temporal.
- La durada màxima és de 12 mesos, ampliables fins a 3 anys.

Quan s'acaba la prestació?

(Article 159)

La prestació s'acaba en aquests casos habituals:

- Quan s'esgoten els dies de permís.
- Si tornes voluntàriament a treballar.
- Per mort de la persona beneficiària.

La prestació també es pot denegar o suspendre en cas de frau:

- Si treballes d'amagat durant el permís.
- Si treballes com a assalariat o per compte propi durant el descans.

Prestació de paternitat

(Article 160)

Qui té dret a la prestació?

Persones assalariades i persones autònomes que compleixin els requisits.

Quant dura la prestació?

Persones assalariades: segons la Llei laboral (actualment 4 setmanes consecutives).

Persones autònomes: màxim 4 setmanes, que es poden repartir segons la Llei laboral.

La prestació es pot ampliar a 5 setmanes si el nadó té una discapacitat reconeguda per un metge amb conveni amb la CASS.

Quant es cobra?

Es cobra el 100 % del salari.

Quan s'acaba la prestació?

- Quan s'acaben els dies de permís.
- Si tornes voluntàriament a treballar.
- Per mort de la persona beneficiària.
- Si es demostra frau, com treballar durant el permís.

Cas especial

Si es produeix la mort del fetus o del nadó, tens dret a 2 setmanes de prestació.

Prestació per risc durant l'embaràs

(Article 161)

Qui té dret a la prestació?

Persones assalariades que compleixin els requisits.

Quant dura la prestació?

Comença el dia que s'atura la feina per risc durant l'embaràs.

Acaba quan comença la prestació de maternitat, és a dir, des del part, o quan finalitza el permís per risc.

Quant es cobra?

Es cobra el 70% del salari.

Quan s'acaba la prestació?

- Quan s'acaba el permís per risc.
- Per mort de la mare.
- Si es demostra frau, com treballar durant el permís.

Què és la invalidesa laboral?

(Article 162)

La invalidesa laboral es dona quan una persona treballadora té una lesió o una malaltia causada per un accident de treball o per una malaltia professional.

Aquesta situació redueix la seva capacitat per treballar i guanyar diners i es considera permanent.

Qui té dret a la pensió d'invalidesa laboral?

(Article 163)

Per cobrar la pensió d'invalidesa laboral, la persona ha de complir aquestes condicions:

- Estar donada d'alta o en una situació assimilada quan passa l'accident o apareix la malaltia professional.
- Complir els requisits generals que estableix la Llei.

Si la invalidesa és causada per un accident de treball o una malaltia professional, no cal haver cotitzat un temps mínim abans.

Com es determina el grau d'invalidesa laboral?

(Article 164)

Per determinar el grau d'invalidesa es tenen en compte les lesions o malalties que té la persona i com aquestes afecten la seva capacitat per treballar i guanyar diners.

El grau d'invalidesa es calcula a partir de 2 factors:

- **Factor objectiu:** el tipus de lesió o malaltia.
- **Factor professional:** la disminució dels ingressos després de l'accident o la malaltia professional.

El factor professional no pot augmentar el factor objectiu en més d'un 25 %.

Els detalls concrets s'estableixen per reglament.

Quant es cobra per invalidesa laboral?

(Article 165)

Segons el grau d'invalidesa, es pot rebre un capital (un únic pagament) o una pensió cada mes:

- **Disminució fins al 20%:**
 - **Fins al 10%:** 2 vegades la base de càlcul.
 - **Entre 10% i 20%:** entre 2,5 i 7 vegades la base segons la taula establerta.
- **Disminució del 20% al 50%:**
pensió del 50% del percentatge reconegut.
- **Disminució del 51% al 65%:**
pensió del 75% del percentatge reconegut.
- **Disminució superior al 65%:**
pensió del 100% del percentatge reconegut.

La base de càlcul s'actualitza segons el que estableix l'article 121 de la Llei.

Què és la invalidesa no laboral o malaltia comuna?

(Article 166)

La invalidesa no laboral o malaltia comuna es dona quan una persona té una malaltia o un accident no relacionat amb la feina.

Aquesta situació redueix com a mínim un 60% la seva capacitat per guanyar diners i és permanent.

Qui té dret a la pensió per invalidesa no laboral o malaltia comuna?

(Article 167)

La persona ha de complir aquestes condicions:

- Estar donada d'alta o en una situació assimilada quan passa l'accident o apareix la malaltia.

Si és per malaltia comuna o accident no laboral, cal haver cotitzat un temps mínim abans:

- **Si la persona assegurada té entre 57 i 64 anys:**
10 anys.
- **Si la persona assegurada té entre 21 i 57 anys:**
(edat × 3) – 51 mesos.
Exemple: si tens 40 anys, $(40 \times 3) - 51 = 69$ mesos.
- **Si la persona assegurada té menys de 21 anys:** 1 any.

Com es determina el grau d'invalidesa?

(Article 168)

Per determinar el grau d'invalidesa es valoren aquests aspectes:

- L'estat general de salut.
- L'edat i les capacitats físiques i mentals.
- La formació professional.

Els detalls concrets s'estableixen per reglament.

Categories de persones beneficiàries

(Article 169)

Les persones assegurades que reben una pensió d'invalidesa es divideixen en 2 grups:

- **Grup 1:** poden continuar treballant, però amb limitacions.
- **Grup 2:** no poden treballar en cap tipus de feina.

Quant es cobra per invalidesa no laboral o malaltia comuna?

(Article 170)

La pensió es calcula a partir dels punts de jubilació que la persona ha acumulat fins al moment de la invalidesa, més els punts que hauria pogut acumular fins a l'edat de jubilació.

El càlcul es fa així:

- **PPA (punts pensionables de la persona assegurada):**
punts de jubilació acumulats
dividits entre 12 i multiplicats pels mesos cotitzats.
- **NMCT (nombre de mesos de cotització teòrica):**
mesos que falten fins a l'edat de jubilació.
- **Pensió teòrica de jubilació:**
PPA multiplicat pels mesos cotitzats, sumat al NMCT
i multiplicat pel valor del punt de jubilació.
- **Si pots treballar una mica (grup 1):**
cobres el 50 % de la pensió teòrica.
- **Si no pots treballar de cap manera (grup 2):**
cobres el 100 % de la pensió teòrica.

Complement no contributiu (ajuda extra)

(Article 170 bis)

Qui hi té dret?

Persones residents a Andorra amb invalidesa no laboral o malaltia comuna, que no cobrin una pensió de solidaritat social.

Quant es cobra?

- **Grup 1 (pots treballar una mica):**
la diferència entre la pensió i el 40 % del salari mínim.
- **Grup 2 (no pots treballar):**
la diferència entre la pensió i el 80 % del salari mínim.

Quin límit hi ha?

La suma de la pensió i del complement no contributiu no pot superar la base de càlcul. Si la supera, el complement es redueix.

Quant dura?

El complement es cobra mentre es manté el dret a la pensió d'invalidesa.

Revisió de la invalidesa

(Article 171)

Si l'estat de salut de la persona pensionista canvia, la CASS pot fer una nova avaluació per revisar el grau d'invalidesa.

- Es pot fer per iniciativa de la CASS o a petició de la persona afectada.
- Segueix el mateix procediment que el reconeixement inicial.

Poder treballar si tens una pensió d'invalidesa (Article 172)

Pots treballar si tens una pensió d'invalidesa, excepte si pertanyes al grup 2 (invalidesa greu).

Si treballes per compte aliè (assalariat):

- La teva pensió es pot reduir si el que cobres, sumat al complement no contributiu i a altres pensions de l'estranger pel mateix concepte, supera el que guanyaves abans de la invalidesa.
- Per fer el càlcul, es té en compte l'IPC per ajustar els imports.

Si treballes per compte propi (autònom):

- La pensió també es pot reduir si els teus ingressos, sumats al complement no contributiu i a altres pensions de l'estranger pel mateix concepte, superen el salari mitjà que es cobrava a Andorra l'any anterior a la invalidesa.
- Aquest càlcul es fa segons les cotitzacions a la seguretat social.

Pots cobrar altres pensions si tens una pensió d'invalidesa? (Article 173)

Pots cobrar altres pensions, per exemple, una pensió de viduitat, però no la pensió de jubilació al mateix temps.

Pots tenir més d'una pensió d'invalidesa si no són per la mateixa causa, per exemple, 2 accidents diferents.

Límit de cobrament:

- La suma de totes les pensions d'invalidesa no pot superar el 100 % de la base de càlcul de la pensió més alta que cobris.

Si tens 2 invalideses per causes diferents, per exemple, una per accident laboral i una altra per malaltia comuna:

- Si les 2 donen dret a pensió, se sumen.
- Si només la invalidesa laboral dona dret a pensió, el percentatge d'aquesta invalidesa es pot augmentar fins al límit que correspondria si totes 2 fossin per malaltia comuna, només per valorar si correspon donar un complement d'invalidesa per malaltia no laboral.

Si primer vas cobrar un capital i després tens una nova invalidesa, que és laboral, i la suma arriba o supera el 20 %:

- Es calcula una pensió per la invalidesa total. Has de retornar el capital rebut, en parts, amb descomptes mensuals de fins al 25 % del nou pagament.
- També pots conservar el capital. En aquest cas, no es té en compte la primera invalidesa per calcular la nova pensió.

Pensió d'invalidesa en arribar als 65 anys

(Article 174)

Quan una persona que cobra una pensió d'invalidesa arriba als 65 anys, passa a tenir dret a la pensió de jubilació. Els anys en què ha cobrat la pensió d'invalidesa compten com a anys cotitzats.

Si la pensió de jubilació és més baixa que la d'invalidesa (sense complements), s'augmenta automàticament fins a igualar l'import que la pensió d'invalidesa.

Si en arribar als 65 anys tens té dret a un capital de jubilació, pots triar entre:

- Cobrar aquest capital.
- Continuar cobrant una pensió de jubilació igual a la d'invalidesa (sense complements), i renunciar al capital.

Quin límit hi ha?

La pensió d'invalidesa no pot superar 2,5 vegades el salari mínim mensual vigent en el moment de la concessió.

Pensió d'invalidesa després dels 65 anys

(Article 175)

Si una persona ja es pot jubilar quan apareix una incapacitat, no té dret a una pensió d'invalidesa.

Si una persona jubilada continua treballant i té una incapacitat, no pot rebre una pensió d'invalidesa.

En aquest cas, només cobra la pensió de jubilació.

Capital per defunció

(Articles 176 i 178)

El capital per defunció és una quantitat de diners que es paga als familiars o a la persona que ha assumit les despeses del funeral d'una persona assegurada.

Les condicions per obtenir aquest capital s'estableixen per reglament.

Quina quantitat es paga?

Es paga l'import real del funeral, amb un màxim de 3 vegades el salari mínim vigent en el moment del fet.

Quan es té dret al capital per defunció?

(Article 177)

Per tenir dret al capital, la persona difunta ha de complir els requisits generals dels articles 117, 118 i 120, o estar cobrant una pensió del règim general o d'alguns règims especials (persones amb discapacitat, persones prejubilades) sempre que hagi cotitzat a la branca general.

Si la mort és per malaltia o accident no laboral, cal haver cotitzat a Andorra com a mínim 25 dies abans de la defunció.

↳ **Excepcions** segons el temps cotitzat:

- **Més de 25 dies i menys de 12 mesos:**
15 dies en l'últim mes.
- **Entre 12 i 36 mesos:** 10 dies en els últims 2 mesos.
- **Entre 36 i 60 mesos:** 5 dies en els últims 3 mesos.
- **Més de 60 mesos:** no cal cap període mínim.

Si la mort és per accident laboral o malaltia professional, no cal cotització prèvia.

Pensions de reversió

(Article 179)

Les pensions de reversió són ajudes econòmiques per compensar la pèrdua d'ingressos quan mor una persona assegurada.

N'hi ha 2 tipus:

- Pensió de viduïtat, per a la parella supervivent.
- Pensió d'orfenesa, per als fills orfes.

Límit de la suma de pensions:

- Si hi ha vidu o vídua i orfes, la suma de totes les pensions no pot superar el 100% del salari o de la pensió que cobrava la persona difunta.
- Si aquest límit se supera, les pensions es redueixen proporcionalment.

La pensió de viduïtat vitalícia no es redueix encara que hi hagi pensions d'orfenesa.

Quan es té dret a la pensió de viduïtat?

(Article 180)

Si la mort és per malaltia o accident no laboral, la persona difunta ha d'haver cotitzat segons la seva edat:

- **Menys de 30 anys:** 3 anys cotitzats en els últims 4 anys a la branca general i a la de jubilació.
- **30 anys o més:** 5 anys cotitzats en els últims 6 anys a la branca general i a la de jubilació.
- **Si havia cotitzat 15 anys o més** a totes 2 branques, té dret directe a la pensió.
- **Si ja rebia una pensió de jubilació,** n'hi ha prou amb 1 any cotitzat a la branca general i a la de jubilació.

També es compten com a períodes cotitzats:

- El temps inscrit com a demandant d'ocupació (atur).
- Els períodes en què es cobrava una pensió d'invalidesa.
- Els períodes treballats encara que l'empresa no hagués pagat les cotitzacions.

Si la mort és per accident laboral o malaltia professional, no cal cap període mínim de cotització.

No compten com a cotització els períodes de persones més grans de 65 anys que no cobraven pensió i només cotitzaven a la branca general.

No té dret a la pensió de viduïtat qui hagi estat condemnat per una d'aquestes causes:

- Haver causat la mort de la persona difunta (homicidi o assassinat).
- Violència de gènere o maltractament familiar contra la persona difunta.

Qui pot rebre la pensió de viduïtat?

(Article 181)

Parella supervivent:

El cònjuge o la parella estable en el moment de la defunció. Abans ha d'acreditar el matrimoni o la inscripció al Registre Civil com a unió estable de parella.

Expelles (separades o divorciades):

Poden rebre una pensió de viduïtat temporal o vitalícia si es compleixen aquestes condicions:

- Havien estat casades o en unió estable amb la persona difunta.
- No s'han tornat a casar ni han fet una nova unió estable.
- Reben una pensió compensatòria alimentària de la persona difunta.

Repartiment si hi ha més d'un beneficiari:

Si hi ha cònjuge o parella actual i també exparelles, la pensió es reparteix entre les persones beneficiàries.

Pensions temporals de viduïtat

(Article 182)

Qui té dret a una pensió temporal de viduïtat?

Tenen dret a una pensió temporal:

- Les vídues o els vidus menors de 50 anys quan mor la persona assegurada.
- Les vídues o els vidus entre 50 i 54 anys si no tenen dret a una pensió vitalícia.

Com es calcula la pensió temporal de viduïtat?

Es basa en la pensió de jubilació que cobrava o hauria cobrat la persona difunta.

Si la persona difunta era jubilada, es pren el valor de la seva pensió de jubilació.

Quant es cobra?

El 50 % de la base de càlcul, amb un mínim del 60 % i un màxim del 120 % del salari mínim.

Quant de temps es cobra?

- **Menors de 30 anys:** 2 anys i mig.
- **Entre 30 i 44 anys:** 4 anys i mig.
- **Entre 45 i 54 anys:** 5 anys.

Pensions vitalícies de viduïtat

(Article 183)

Qui té dret a una pensió vitalícia?

Tenen dret a una pensió vitalícia, és a dir, per tota la vida: les vídues o els vidus de 55 anys o més quan mor la persona assegurada.

Quant es cobra?

Es cobra la meitat de la pensió de jubilació que cobrava o hauria cobrat la persona difunta.

Opció per a persones entre 50 i 54 anys:

Si la persona va estar 10 anys o més casada o en parella estable amb la persona difunta, pot escollir entre:

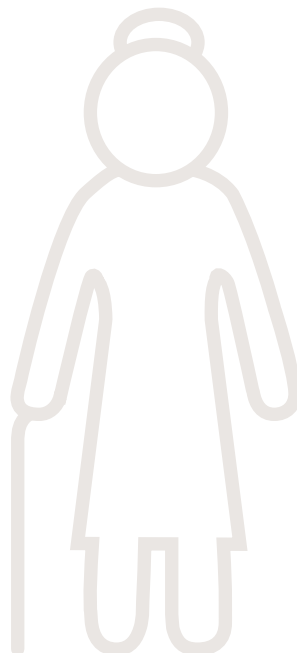
- Una pensió vitalícia (la meitat de la pensió de la persona difunta).
- Una pensió temporal.
- No es poden cobrar les 2 alhora.

Si la persona difunta podia **capitalitzar la pensió**:

la vídua o el vidu rep la meitat del capital que hauria rebut la persona difunta.

Capitalitzar la pensió

és cobrar tota la pensió d'una vegada, en lloc de cobrar-la cada mes.

Complement no contributiu de viduïtat

(Article 184)

Quan s'afegeix un complement?

S'afegeix un complement a la pensió de viduïtat en aquest cas:

Si la persona difunta va cotitzar durant molts anys, les vídues o els vidus entre 50 i 59 anys que cobren una pensió vitalícia han de rebre com a mínim la meitat del salari mínim, sempre que es compleixin aquestes condicions:

- Viuen legalment a Andorra.
- Tenen ingressos baixos.

Com es calcula el complement?

Per calcular el complement, es tenen en compte les cotitzacions de la persona difunta:

- Les cotitzacions iguals o superiors al salari mínim compten íntegrament.
- Les cotitzacions inferiors al salari mínim es poden completar fins a arribar al salari mínim.
- Els períodes de baixa per malaltia, maternitat o paternitat compten com si s'hagués cotitzat segons la seva base de càlcul.

Qui paga el complement?

La diferència entre la pensió mínima i la pensió que correspon s'anomena part no contributiva. Aquesta part no contributiva la paga el Govern.

Pensió per accident de treball o malaltia professional

(Article 185)

Si la persona difunta va morir a causa d'un accident laboral o d'una malaltia professional, la vídua o el vidu de més de 55 anys pot escollir entre aquestes opcions:

- Pensió vitalícia, que és la meitat de la pensió que cobrava o hauria cobrat la persona difunta.
- Pensió temporal amb una durada de 5 anys.

Pensió de viduïtat en cas de separació, divorci o nova parella

(Article 186)

Si la persona assegurada difunta estava separada, divorciada o havia dissolt una unió estable, la pensió de viduïtat es reparteix entre totes les exparelles.

Aquest repartiment es fa segons:

- El temps que cada parella va conviure amb la persona difunta.
- El temps que la persona difunta va cotitzar.

Si la persona difunta tenia dret a un capital de jubilació, aquest capital també es reparteix de manera proporcional.

Si hi ha més d'un beneficiari, és a dir, exparelles i una parella actual, la parella que convivia amb la persona difunta en el moment de la defunció rep com a mínim la meitat de la pensió total.

La resta de la pensió es reparteix entre les altres persones beneficiàries.

Si el vidu o la vídua cobra una pensió temporal i hi ha altres beneficiaris, aquesta pensió temporal es redueix en el mateix percentatge que es reparteix la pensió vitalícia.

Si una persona beneficiària mor, es casa o forma una nova parella, la seva part passa al vidu o a la vídua que convivia amb la persona difunta.

No es poden acumular parts de pensió entre exparelles.

Quan s'extingeix la pensió de viduïtat?

(Article 187)

La pensió de viduïtat s'extingeix en aquests casos:

- Si la persona beneficiària es torna a casar o forma una nova unió estable.
- Si la persona beneficiària mor.

Compatibilitat amb altres ingressos

(Article 188)

La pensió de viduïtat és compatible amb els ingressos següents:

- Salari o ingressos provinents del treball.
- Altres pensions de la seguretat social.

Qui té dret a la pensió d'orfenesa?

(Article 189)

Menors de 18 anys

Tenen dret a la pensió d'orfenesa:

- Els fills de la persona difunta assegurada a la seguretat social.
- Els fills del cònjuge supervivent, si vivien amb la persona difunta, en depenien econòmicament i no cobren una altra pensió d'orfenesa del seu altre progenitor.

Entre 18 i 25 anys

També tenen dret a la pensió d'orfenesa si compleixen un d'aquests requisits:

- Estan matriculats en un centre d'ensenyament reconegut i no cobren un salari igual o superior al salari mínim anual.
- Tenen una discapacitat i no cobren una pensió similar fora d'Andorra.

Quan es genera el dret a la pensió d'orfenesa?

(Article 190)

La persona difunta ha de complir els requisits generals que estableix la Llei.

↳ **Excepcions** (si no compleix els requisits generals):

- Ha cotitzat 1 any dins de l'últim any i mig abans de morir. Si estava a l'atur i inscrita al Servei d'Ocupació, aquest temps també compta com a cotització.
- Si va cotitzar 15 anys a la branca general o a la de jubilació, els fills tenen dret a la pensió.

No compten les cotitzacions de persones de més de 65 anys que no cobraven cap pensió i només cotitzaven a la branca general.

Quant es cobra?

(Article 191)

Cada fill o filla orfe cobra el 30 % del salari mínim oficial.

Si moren els 2 progenitors i tots 2 complien els requisits, es poden acumular 2 pensions, és a dir, 30 % + 30 %.

Quan s'acaba la pensió d'orfenesa?

(Article 192)

La pensió d'orfenesa s'acaba en aquests casos principals:

- Quan s'arriba a l'edat límit establerta.
- Quan la persona és adoptada.
- Quan mor la persona beneficiària.

Per a persones de més de 18 anys:

- Quan deixen d'estudiar.
- Quan superen el límit d'ingressos establert.

Per als fills del cònjuge supervivent:

- Quan comencen a cobrar una altra pensió d'orfenesa o una pensió alimentària incompatible.

Compatibilitat amb altres ingressos

(Article 193)

Per als menors de 18 anys, la pensió d'orfenesa és compatible amb qualsevol altre ingrés, com ara un salari o una beca.

També és compatible amb aquestes prestacions:

- Prestacions per incapacitat temporal, maternitat o paternitat.
- Pensions d'invalidesa o de viduitat.

Títol III

Aquest títol descriu les diferents prestacions i pensions que ofereix la seguretat social d'Andorra.

Què és la jubilació?

(Article 194)

La jubilació és un ingrés econòmic que es rep quan deixes de treballar.

Aquest ingrés pot ser un pagament únic, anomenat capital o una pensió, és a dir, un pagament cada mes durant tota la vida.

La Llei estableix com i quan es pot rebre aquest ingrés.

Què cal per rebre el capital?

(Article 195)

Per rebre la jubilació en forma de capital, cal complir aquests requisits:

- Tenir 65 anys.
- Haver cotitzat per jubilació entre 5 i 15 anys.

També es pot triar el capital si la pensió mensual que tocava cobrar és molt baixa, és a dir, igual o inferior al 15 % del salari mínim.

Què cal per rebre la pensió mensual?

(Article 196)

Per tenir dret a una pensió mensual de jubilació, cal complir aquests requisits:

- Tenir 65 anys.
- Haver cotitzat per jubilació com a mínim 15 anys.

Encara que no tinguis els 65 anys, també pots rebre la pensió si has cotitzat 40 anys.

Quant es rep en capital?

(Article 197)

Si compleixes els requisits, es retorna tot el diner cotitzat per a la jubilació.

Aquest import s'actualitza segons l'IPC.

No s'actualitzen els diners corresponents als 2 darrers anys abans de rebre el capital.

Per actualitzar les cotitzacions fetes abans de 1998, es fa la mitjana entre l'IPC d'Espanya i el de França.

Quant es rep en pensió?

(Article 198)

Si compleixes els requisits, reps una pensió mensual.

El càlcul de la pensió es fa segons els criteris que s'expliquen als articles següents.

Quan es cobren els diners?

(Article 199)

El pagament, tant si és capital com si és pensió, comença quan ho demanes, un cop arribes als 65 anys.

Hi ha excepcions en alguns casos, si es compleixen determinades condicions previstes per la Llei.

Com es calcula la pensió de jubilació?

(Article 200)

La pensió de jubilació es calcula a partir de les **cotitzacions** que has pagat durant la teva vida laboral.

Per fer el càlcul, es tenen en compte aquests elements:

- **Punts de jubilació adquirits:**
s'obtenen dividint els diners cotitzats pel preu de compra del punt (un valor fixat cada any).
- **Preu de compra del punt (PC):**
és el valor que costa comprar un punt. Aquest valor es fixa cada any. El decideix la Llei del pressupost.
- **Preu de venda del punt (PV):**
és el valor que té cada punt quan et jubiles. Aquest valor serveix per calcular la pensió final.
- **Punts pensionables (PP):**
es calculen de manera diferent segons si s'han adquirit abans o després de l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

Nivells de punts pensionables (després de l'entrada en vigor de la Llei)

Hi ha tres nivells principals:

- **PP1:** punts necessaris per rebre una pensió del 200 % del salari mínim amb 40 anys cotitzats.
- **PP2:** punts necessaris per rebre una pensió del 250 % del salari mínim amb 40 anys cotitzats.
- **PP3:** punts necessaris per rebre una pensió del 300 % del salari mínim amb 40 anys cotitzats.

Com es calcula el total de la pensió?

La pensió depèn de:

- Els punts acumulats.
- Els mesos cotitzats.
- El preu de venda del punt.

1. Punts adquirits abans de l'entrada de la Llei

La pensió es calcula així:

Punts acumulats \times preu de venda del punt \times mesos cotitzats

2. Punts adquirits després de l'entrada de la Llei

El càlcul varia segons el nombre de punts:

- **Si els punts nous són iguals o inferiors a PP1**
La pensió es calcula així:
pensió pels punts antics + pensió pels punts nous
Tots els punts es paguen al 100 %.
- **Si els punts nous estan entre PP1 i PP2**
Els punts fins a PP1 es paguen al 100 %.
Els punts que passen de PP1 es paguen al 75 %.
- **Si els punts nous estan entre PP2 i PP3**
Els punts fins a PP1 es paguen al 100 %.
Els punts de PP1 a PP2 es paguen al 75 %.
Els punts de PP2 a PP3 es paguen al 50 %.
- **Si els punts nous superen PP3**
Els punts fins a PP1 es paguen al 100 %.
Els punts de PP1 a PP2 es paguen al 75 %.
Els punts de PP2 a PP3 es paguen al 50 %.
Els punts que passen de PP3 es paguen al 25 %.

Actualització de la pensió

Cada any, les pensions poden augmentar segons:

- L'IPC.
- Un factor de sostenibilitat, per garantir que el sistema sigui viable.

El Govern decideix cada any si s'aplica aquesta pujada i com es fa.

Factor de conversió del punt de jubilació

(Article 201)

El factor de conversió és 9,6.

Aquest valor s'obté dividint el preu de compra del punt pel preu de venda.

Qualsevol canvi en aquest factor l'ha d'aprovar la Llei del pressupost anual.

A més, aquest canvi ha de garantir que la cotització per jubilació augmenti per mantenir o millorar la pensió futura.

Jubilació anticipada

(Article 202)

Qui pot demanar la jubilació anticipada?

La poden demanar les persones que compleixin totes aquestes condicions:

- Tenir 61 anys o més.
- Haver cotitzat més de 40 anys.
- No treballar com a persones assalariades o per compte propi.

↳ **Excepció:** si la persona rep ingressos per **drets d'autor**, no es considera que estigui treballant.

Els **drets d'autor**

són pagaments que rep una persona quan crea una obra, com un llibre, una cançó o una pel·lícula, i altres persones la fan servir.

Jubilació anticipada treballant per compte propi

Una persona es pot jubilar anticipadament i continuar treballant per compte propi si es compleixen aquestes condicions:

- No treballa com a persona assalariada.
- Té un negoci, una explotació agrícola o és soci o administrador únic d'una societat.
- Contracta una nova persona treballadora i la manté contractada.
Si el contracte d'aquesta persona es cancel·la, cal contractar-ne una altra el mateix mes.

Com es calcula la pensió anticipada?

La pensió anticipada es calcula així:

- Es redueix un 7 % per cada any que falti per arribar a l'edat normal de jubilació.
- Si la persona es jubila anticipadament i continua treballant per compte propi, la reducció és menor:
 - 50 % de reducció si contracta una persona a mitja jornada.
 - 20 % de reducció si contracta una persona a jornada completa.

Què passa si no es compleixen els requisits?

Es deixa de pagar la pensió i cal tornar a sol·licitar-la quan es compleixin els requisits.

Jubilació després dels 65 anys (jubilació retardada)

(Article 204)

Si una persona continua treballant després dels 65 anys, pot ajornar la jubilació i seguir cotitzant.

La cotització no es considera interrompuda si es canvia de feina dins dels 3 mesos o s'està inscrit al Servei d'Ocupació.

Quan la persona es jubila definitivament, cobra la pensió que li correspon en aquell moment.

Compatibilitat amb la feina després de jubilar-se

(Article 205)

Jubilació normal:

Es pot continuar treballant, com a persona assalariada o per compte propi, sense perdre la pensió.

Jubilació anticipada:

Si es torna a treballar, com a persona assalariada o per compte propi, la pensió se suspèn fins que es deixa de treballar.

Cotització:

Les persones jubilades que treballen només cotitzen a la branca general, com qualsevol altra persona treballadora.

Aquestes cotitzacions no generen nous drets de jubilació.

Títol V

Aquest títol explica què són els règims especials i en quins casos s'apliquen dins del sistema de seguretat social.

Què són els règims especials?

(Articles 217 i 218)

Els règims especials són situacions o activitats que formen part del sistema de seguretat social, però que, per les seves característiques, no es poden incloure en el règim general.

Com es regulen?

Els règims especials segueixen aquesta Llei. Quan aquesta Llei no regula algun aspecte, s'apliquen les altres normes de la seguretat social, sempre que siguin compatibles.

Qui entra en règims especials?

(Article 218)

Les següents persones tenen un règim especial:

- Persones orfes i tutelades per l'Estat.
- Persones internes en centres penitenciaris.
- Persones amb discapacitat.
- Persones treballadores amb un salari inferior al salari mínim, com a assegurades indirectes.
- Persones prejubilades
- Estudiants o esportistes d'alt rendiment d'entre 25 i 30 anys.
- Persones aturades inscrites al Servei d'Ocupació que no cobren prestació d'atur.
- Persones voluntàries assegurades a la branca general i a la de jubilació.
- Persones voluntàries assegurades només a la branca general.
- Víctimes de tràfic d'éssers humans.
- Persones autònomes menors de 35 anys durant els 2 primers anys d'activitat.
- Persones que reben un ajut ocasional per a una protecció sanitària mínima.

Persones orfes i tutelades per l'Estat (Article 220)

Aquest article fa referència als nens i adolescents que:

- Estan sota la cura de l'Estat per decisió judicial o administrativa.
- No tenen cobertura mèdica i la seva família no pot assumir les despeses sanitàries. En aquests casos, l'Estat pot donar suport després d'un tràmit en què es valora la situació familiar. Aquesta ajuda dura com a màxim 6 mesos, però es pot renovar després d'una revisió.

L'Estat afilia aquests nens i adolescents a la seguretat social.

També comunica quan comença o acaba la seva situació per fer l'alta o la baixa a la seguretat social.

L'**alta** es demana des del moment en què es decideix que l'Estat se'n fa càrrec o des que s'aprova l'ajut.

La **baixa** es fa en aquests casos:

- Quan el nen o adolescent deixa d'estar sota la cura de l'Estat.
- Quan arriba a la majoria d'edat.
- Quan s'acaba el termini d'ajut de 6 mesos o es retira el dret.

L'Estat paga totes les cotitzacions a la seguretat social.

Es cotitza sobre el salari mínim i només a la branca general, amb un 10%.

Aquests nens i adolescents tenen dret al reemborsament de les despeses mèdiques.

Víctimes de tràfic d'éssers humans

(Article 220 bis)

Aquest article protegeix les persones que han estat víctimes de tràfic d'éssers humans i que tenen concedit un període de reflexió per recuperar-se.

L'Estat afilia aquestes persones a la seguretat social.

També comunica quan comença o acaba aquest període per fer l'alta o la baixa.

L'**alta** es demana des del moment en què s'atorga el període de reflexió.

La **baixa** es fa quan s'acaba el període de reflexió o es retira aquest dret.

L'Estat paga totes les cotitzacions.

Es cotitza sobre el salari mínim i només a la branca general, amb un 10%.

Aquestes persones tenen dret al reemborsament de les despeses mèdiques.

Persones que reben una ajuda econòmica per tenir cobertura mèdica bàsica

(Article 220 ter)

Aquest article protegeix les persones majors d'edat que reben una ajuda econòmica temporal de l'Estat per cobrir les seves necessitats mèdiques bàsiques.

L'Estat afilia aquestes persones a la seguretat social.

També comunica quan comença o acaba l'ajuda per fer l'alta o la baixa al sistema.

L'**alta** es fa des del dia en què s'aprova l'ajuda.

La **baixa** es fa quan s'acaba el temps de l'ajuda o es cancel·la l'ajuda per alguna raó.

L'Estat paga totes les cotitzacions a la seguretat social.

Es calcula sobre el salari mínim i només es cotitza a la branca general, amb el 10%.

Aquestes persones tenen dret al reemborsament de les despeses mèdiques.

Joves que deixen de tenir cobertura familiar i no poden accedir a un altre règim

(Article 220 quater)

Aquest article protegeix els joves d'entre 18 i 25 anys que tenen un tutor o la guarda confiada a una persona que no és el pare ni la mare o que estan sota la tutela del Govern.

A més, han de complir aquestes condicions:

- Abans estaven coberts per la família, però ja no ho poden estar.
- No tenen dret a cobertura mèdica directa i compleixen alguna d'aquestes condicions:
 - Estan estudiant (amb bones notes).
 - No treballen o cobren menys del salari mínim.
 - Estan inscrits com a demandants d'ocupació i no han rebutjat ofertes de feina.
 - No poden treballar per motius mèdics o socials.

Com es pot sol·licitar l'ajuda?

- El jove, o el seu representant legal, ha de presentar la sol·licitud al Govern.
- Cal aportar un informe social o mèdic que acrediti que es compleixen els requisits.
- Si s'aprova, l'ajuda té una durada d'1 any i es pot renovar si es continues complint les condicions.

L'Estat afilia el jove a la seguretat social i comunica quan comença o acaba l'ajuda.

L'**alta** es fa des del moment en què s'aprova la sol·licitud o quan el jove fa 18 anys, si la resolució és anterior.

La **baixa** es fa quan el Govern cancel·la l'ajuda perquè ja no es compleixen els requisits o quan s'acaba el termini d'1 any, si no es renova.

L'Estat paga totes les cotitzacions.

Es calcula sobre el salari mínim i només es cotitza a la branca general, amb el 10%.

Aquests joves tenen dret al reemborsament de les despeses mèdiques.

Persones internades a la presó

(Article 221)

Aquest article s'aplica a les persones que estan a la presó a Andorra, tant si estan pendents de judici com si ja tenen una condemna.

El Govern afilia aquestes persones a la seguretat social.

També comunica l'entrada i la sortida de la presó per fer l'alta o la baixa.

L'**alta** es fa el dia que entren a la presó.

La **baixa** es fa el dia de sortida en llibertat.

El Govern paga les cotitzacions a la seguretat social amb diners públics.

La cotització es calcula sobre el salari mínim i només a la branca general, amb el 10%.

Aquestes persones tenen dret al reemborsament de les despeses mèdiques.

Si treballen a la presó,

el Govern paga la part de l'empresa de la cotització i es reté la part que correspon al treballador.

Es cotitza sobre el salari que cobren.

Si treballen fora de la presó

i cobren menys del salari mínim,

el Govern paga la diferència fins a arribar al salari mínim.

Persones amb discapacitat

(Article 222)

Aquest article s'aplica a les persones amb discapacitat reconeguda per la Llei.

El Govern afilia aquestes persones a la seguretat social.

També comunica quan comencen o deixen de tenir aquesta condició per fer l'alta o la baixa.

Si reben una pensió de discapacitat,

el Govern paga el 7 % de la cotització i la persona el 3 %.

Es cotitza sobre l'import brut de la pensió.

Si s'aplica l'article 18 de la Llei de discapacitat,

el Govern cotitza sobre el salari mínim.

Aquestes persones tenen dret al reemborsament de les despeses mèdiques i a pensió de jubilació.

Estudiants i esportistes d'alt rendiment (25-30 anys)

(Article 223 bis)

Aquest article s'aplica als joves que compleixen aquestes condicions:

- Tenen entre 25 i 30 anys.
 - Estudien en un centre reconegut.
 - Són esportistes d'alt rendiment reconeguts pel Govern.
- No treballen de manera regular ni per compte propi.
- No poden ser persones assegurades indirectes, per exemple, a través d'un familiar.

Què han de fer?

- Sol·licitar l'afiliació a la seguretat social.
- Acreditar que compleixen els requisits.
- Comunicar quan comencen o deixen d'estar en aquesta situació per fer l'alta o la baixa.

Què cobreix?

- Assistència mèdica reemborsada, excepte el 100 % si tenen pocs recursos econòmics.
- No dona dret a prestació d'atur, baixa laboral ni pensió de jubilació per reversió (per als familiars).

Què han de pagar?

- Cotitzen el 10 % sobre el 55 % del salari mínim.
- Si treballen de manera ocasional, també han de cotitzar al règim general.
- Si cobren menys del salari mínim, han de cotitzar, però no s'aplica el complement previst a l'article 99.

Altres condicions:

- No poden tenir persones assegurades indirectes (no poden afiliar familiars).
- L'assistència mèdica comença des del dia de la sol·licitud, sempre que es paguin les cotitzacions.

Persones assegurades voluntàries (de més de 50 anys amb cotització prèvia)

(Article 223 ter)

Aquest article inclou les persones que compleixen aquestes condicions:

- Són residents a Andorra.
- Tenen més de 50 anys.
- Han cotitzat com a mínim 15 anys a Andorra.
- No estan obligades a cotitzar per cap altre motiu, per exemple, perquè no treballen.

Què cobreix?

- Pensió de jubilació, quan s'arriba a l'edat corresponent.
- Assistència mèdica reemborsada, excepte el 100 % si tenen pocs recursos econòmics.

Què han de fer?

- Sol·licitar l'afiliació a la seguretat social.
- Comunicar quan deixen d'estar en aquest règim.

Què han de pagar?

- La cotització es calcula sobre el salari mitjà dels treballadors a Andorra de l'any anterior.
- El percentatge de cotització és el que estableix la Llei (22 %).

Altres condicions:

Si deixen de cotitzar, no poden tornar a aquest règim fins que hagin passat 2 anys.

Persones assegurades voluntàries a la branca general

(Article 223 quater)

Aquest règim especial inclou aquestes persones:

- Persones jubilades que han rebut un capital de jubilació o que han viscut a Andorra durant els darrers 10 anys abans d'afiliar-se i no estan en cap altre règim. Han de mantenir la residència a Andorra.
- Persones majors d'edat que podrien ser assegurades indirectes dels jubilats esmentats, per exemple, familiars a càrrec.
- Persones majors d'edat que havien estat assegurades indirectes d'una persona assegurada directa quan aquesta va morir, sempre que continuïn vivint a Andorra.

Què han de fer?

- Sol·licitar l'afiliació a la seguretat social segons aquesta Llei.
- Comunicar qualsevol canvi de situació, com l'alta o la baixa.

Drets i obligacions:

- Només tenen dret a reemborsaments, excepte el 100 % si tenen pocs recursos econòmics.
- Han de cotitzar un 10 % sobre la base de cotització, és a dir, el salari mitjà mensual dels treballadors a Andorra de l'any anterior.
- Els reemborsaments comencen des del dia de la sol·licitud, sempre que la persona estigui al dia dels pagaments.

Les persones assegurades indirectes només poden tenir menors d'edat al seu càrrec.

Joves menors de 35 anys que treballen per compte propi

(Article 223 quinquies)

Aquest règim especial s'adreça als joves que compleixen aquestes condicions:

- Tenen menys de 35 anys.
- Treballen per compte propi.
- Es troben dins dels 2 primers anys d'activitat.
- Volen afiliar-se voluntàriament.

Què han de fer?

- Sol·licitar l'afiliació i acreditar que compleixen els requisits.
- Comunicar l'inici o el final de l'activitat per fer l'alta o la baixa.

Drets i obligacions:

Només tenen dret a reemborsaments excepte el 100 % si tenen pocs recursos econòmics.

Cotització:

- Primer any: només cotitzen a la branca general.
- A partir del segon any: cotitzen a branca general i a la de jubilació.

La base de cotització és el 55 % del salari mínim oficial.

Si també treballen per compte aliè amb un salari inferior al salari mínim, han de cotitzar al règim general, però no s'aplica el complement de cotització previst a l'article 99.

El pagament de la cotització es fa cada mes o per períodes més llargs si la CASS ho autoritza per reglament.

Limitacions:

- Els períodes cotitzats en aquest règim no compten per a prestacions econòmiques ni generen dret a pensió de reversió.
- No poden tenir persones assegurades indirectes al seu càrrec, encara que cotitzin al règim general.
- Els reemborsaments només s'apliquen si estan al dia de les cotitzacions.

Treballadors a temps parcial amb salari mínim que són persones assegurades indirectes
(Article 224)

Aquest règim especial inclou les persones que compleixen aquestes condicions:

- Treballen a temps parcial i cobren el salari mínim.
- Són assegurades indirectes.
- No tenen cap altra activitat professional per compte propi.

Drets:

- Tenen les mateixes prestacions de la seguretat social que qualsevol persona treballadora assalariada.
- No han de pagar cotitzacions addicionals.

Base de cotització:

- Es calcula sobre el salari real que perceben.

Jubilació:

- Tenen dret a la pensió de jubilació.
- Poden pagar un complement de cotització per a la jubilació.
- Els períodes cotitzats en aquest règim no compten per als complements no contributius de les pensions de viduitat.

Persones en atur que no reben la prestació per desocupació involuntària

(Article 224 bis)

Aquest règim especial s'aplica a les persones que compleixen aquestes condicions:

- Tenen entre 18 i 65 anys.
- Estan en situació d'atur i inscrites al Servei d'Ocupació.
- No reben cap prestació per desocupació involuntària.
- Han residit a Andorra com a mínim 3 anys abans d'afiliar-se.
- Si tenen més de 35 anys, han d'haver cotitzat 3 anys prèviament.

Obligacions i drets:

- Han de cotitzar un 10 % sobre el salari mínim a la branca general.
- Paguen elles mateixes la cotització.
- Tenen dret a prestacions de reemborsament des del primer dia de la sol·licitud.
- Poden tenir persones assegurades indirectes si compleixen els requisits.

Els períodes cotitzats en aquest règim:

- No donen dret a prestacions econòmiques per atur.
- Sí compten com a períodes cotitzats per a les pensions de reversió.

Si la persona té una malaltia greu acreditada per la CASS, pot continuar en aquest règim encara que no estigui inscrita al Servei d'Ocupació.

Cal comunicar quan comença o s'acaba aquesta situació per fer l'alta o la baixa.

Persones prejubilades

(Article 225)

Aquest règim especial s'aplica a les persones que compleixen aquestes condicions:

- Tenen menys de 65 anys.
- Ja no treballen ni cobren salari de la seva empresa o de l'administració pública.
- Reben una quantitat fixa cada mes en concepte de prejubilació.

Què ha de fer l'empresa?

- Inscriure's a la seguretat social.
- Comunicar quan la persona comença o acaba la prejubilació per fer l'alta o la baixa.

Com es calcula la cotització?

- Es basa en la quantitat mensual que cobra la persona per la prejubilació.
- Si aquesta quantitat és inferior al salari mínim, cal complementar la cotització fins a aquest límit, excepte si la persona té un altre salari o una pensió que superi el salari mínim.

Aquestes persones tenen dret al reemborsament de les despeses mèdiques i a la pensió de jubilació.

També poden fer altres feines, per compte propi o aliè, o cobrar altres pensions.

En aquests casos, han de cotitzar també per aquests ingressos.

Aquestes normes no afecten els règims especials regulats per altres lleis.

Llibre quart

Títol I

Aquest títol inclou els tràmits i les situacions relacionades amb la seguretat social que no són sancions.

També inclou les normes generals sobre infraccions, multes, procediments i recursos. (Article 226)

Quines normes s'apliquen?

(Article 227)

Els tràmits s'han de fer seguint el Codi de l'Administració i la Llei de la Jurisdicció Administrativa i Fiscal.

En els procediments sancionadors, s'apliquen altres normes generals, sempre que no contradiguin aquesta Llei.

Títol II

Aquest títol regula els tràmits i els desacords entre les persones assegurades i la CASS que no són sancions, és a dir, que no impliquen multes.

Expedients sense sanció

(Article 228)

Exemples de tràmits i expedients sense sanció:

- Afiliació i dades: altes, baixes o canvis de dades de les persones treballadores.
- Cotitzacions i pagaments: incidències amb quotes o recaptació.
- Prestacions: requisits, durada i import de les ajudes, com pensions o subsidis.
- Règims especials: normes aplicables a col·lectius concrets.
- Altres qüestions de seguretat social que no tenen un procediment específic.

Com s'inicia un expedient?

(Article 229)

Un expedient es pot iniciar de 2 maneres:

- Per iniciativa pròpia de la CASS.
- A petició de la persona interessada mitjançant una sol·licitud.

Els tràmits els gestionen els serveis de la CASS.

Resolució de l'expedient

(Articles 230 i 231)

Qui decideix?

La Direcció General de la CASS és l'òrgan encarregat de resoldre els expedients.

Què ha d'incloure la resolució?

- Els fets del cas.
- Les al·legacions, és a dir, els arguments de la persona assegurada.
- Les proves que justifiquen la decisió.
- Les normes legals aplicades.
- Les vies de recurs, és a dir, com es pot recórrer la decisió.

Com es comunica la decisió?

La notificació, és a dir, l'avís oficial de la resolució, es fa de la mateixa manera que en els expedients sancionadors, segons les normes generals.

Títol III

Aquest títol tracta els expedients sancionadors, és a dir, dels casos en què hi ha infraccions i s'han d'aplicar multes.

Expedients amb sanció

(Article 232)

Un expedient amb sanció és un procediment que s'inicia quan s'incompleixen les normes de la seguretat social d'Andorra.

Un incompliment pot ser per una d'aquestes causes:

- Fer una cosa que està prohibida.
- No fer una cosa que és obligatòria.

Només es pot sancionar una conducta que ja estava prohibida en el moment en què es va fer.

No es pot castigar dues vegades pel mateix fet.

Les sancions han d'estar previstes en una llei anterior.

Només es poden imposar després d'un procediment legal.

Què passa si es comet una infracció?

Es poden imposar sancions administratives. Si els fets també poden ser un delicte penal, es poden obrir procediments penals o civils, a més del procediment administratiu.

Qui pot ser sancionat?

(Article 233)

Aquestes persones o entitats poden ser sancionades:

- Persones físiques, és a dir, ciutadans particulars.
- Empreses o entitats jurídiques.
- Comunitats de béns, que són grups sense **personalitat jurídica**.

La **personalitat jurídica** és el reconeixement legal d'una entitat, empresa o associació.

Què passa si hi ha un procés penal?

(Article 234)

Si els fets es denuncien per via penal:

- El procediment administratiu de la CASS queda aturat fins que es resolgui el procediment penal.

Si els fets poden ser un delicte:

- La CASS ho comunica al jutge.
- El procediment administratiu s'atura fins que hi hagi una sentència.

Si hi ha una condemna penal:

- No es pot sancionar una altra vegada pel mateix fet.
- Sí que es poden reclamar deutes que no siguin sancions, com ara quotes impagades.

Si no hi ha una condemna penal:

- Es reprèn el procediment administratiu.
- No es poden posar en dubte els fets que el jutge hagi declarat provats.

Mesures cautelars

(Article 235)

Què són les mesures cautelars?

La CASS pot aplicar mesures temporals per assegurar que la sanció es pugui aplicar i per evitar que la infracció continuï.

Aquestes mesures han de complir aquestes condicions:

- Han de ser necessàries i proporcionades.
- No poden causar danys irreparables.

Quines mesures es poden aplicar?

Es poden aplicar, per exemple:

- Prohibir determinades accions, per exemple, no poder donar d'alta treballadors.
- Suspendre temporalment una activitat, amb un màxim d'1 any.

Efectes de les mesures cautelars:

- El temps de suspensió provisional es descompta de la sanció definitiva, si finalment s'imposa.
- Es poden recórrer, però continuen vigents mentre es resol el recurs.
- Deixen de tenir efecte quan es dicta la resolució final.

Quan prescriuen les infraccions?

(Article 236)

Les infraccions deixen de tenir efecte passat un determinat temps:

- Les infraccions **lleus** prescriuen al cap d'1 any.
- Les infraccions **greus** prescriuen al cap de 3 anys.
- Les infraccions **molt greus** prescriuen al cap de 5 anys.

Quan comença a comptar el termini?

Des del dia en què es va cometre la infracció.

Quan s'interromp el termini?

Quan s'obre l'expedient sancionador, és a dir, el procediment per investigar la infracció.

Tipus d'infraccions

(Article 237)

Les infraccions es classifiquen en 3 tipus:

1. Faltes lleus.
2. Faltes greus.
3. Faltes molt greus.

Faltes lleus

(Article 238)

Per a empresaris:

- No donar d'alta o de baixa els treballadors dins del termini establert, sense causa justificada.
- No declarar un accident de treball dins del termini establert, sense causa justificada.
- No descomptar del salari del treballador la part de cotització que li correspon pagar.

Per a persones que treballen per compte propi (autònomes):

- No donar-se d'alta o baixa dins del termini establert, sense causa justificada.
- No declarar un accident de treball dins del termini establert, sense causa justificada.
- No presentar-se a les convocatòries de la CASS sense justificació.
- No comunicar situacions que comporten la suspensió o l'extinció d'una prestació.

Per a persones assalariades i beneficiàries de prestacions:

- No presentar-se a les convocatòries de la CASS sense justificació.
- No presentar els documents mèdics (baixes mèdiques) dins del termini establert, sense causa justificada.
- No comunicar situacions que comporten la suspensió o l'extinció d'una prestació.

Faltes greus

(Article 239)

Per a empresaris:

- Donar d'alta o de baixa un treballador sense motiu justificat.
- Presentar el full de cotització amb un retard d'entre 1 i 3 mesos.
- Declarar falsament un accident de treball o no declarar-lo.
- Fer que el treballador assumeixi part de la cotització que correspon a l'empresa.
- Mentir o falsificar documents per obtenir prestacions.
- No conservar durant 5 anys la documentació dels treballadors.
- No col·laborar amb la seguretat social en les investigacions.

Per a persones que treballen per compte propi (autònomes):

- Donar-se d'alta o de baixa sense motiu justificat.
- Declarar falsament un accident de treball.
- Mentir o falsificar documents per obtenir prestacions.
- Col·laborar en fraus greus.
- No col·laborar amb la seguretat social en les investigacions.

Per a persones assalariades i beneficiàries de prestacions:

- Col·laborar en fraus greus.
- Mentir o falsificar documents per obtenir prestacions.
- No col·laborar amb la seguretat social en les investigacions.

Per a professionals sanitaris:

- No facilitar informació a la seguretat social quan se'ls demana.
- Donar baixes mèdiques sense respectar les normes.
- Posar dates falses en els certificats mèdics.
- Vendre productes sense garanties o defectuosos.
- No complir les normes d'atenció mèdica o de despesa sanitària.
- No col·laborar amb la seguretat social.

Faltes molt greus

(Article 240)

Per a empresaris:

- No donar d'alta un treballador a la seguretat social dins del termini legal establert.
- Posar una data falsa en el contracte per evitar responsabilitats.
- Presentar el full de cotització amb més de 3 mesos de retard o no presentar-lo.
- Declarar dades falses a les cotitzacions, com salaris o hores.
- Descomptar diners del salari del treballador per a la seguretat social i no ingressar-los.
- Descomptar del salari del treballador una quantitat superior a la que correspon.
- Fer treballar una persona mentre està de baixa mèdica, de maternitat, de paternitat o per risc durant l'embaràs.
- Augmentar falsament el salari declarat perquè el treballador cobri més prestacions.

**Per a persones que treballen
per compte propi (autònomes):**

- Cobrar despeses mèdiques sense haver fet el tractament.
- Enganyar per obtenir prestacions que no corresponen o per cobrar-ne més.
- Treballar mentre s'està de baixa mèdica, de maternitat, de paternitat o per risc durant l'embaràs.

**Per a persones assalariades
i beneficiàries de prestacions:**

- Cobrar despeses mèdiques sense haver rebut el tractament.
- Enganyar per obtenir prestacions que no corresponen o per cobrar-les durant més temps.
- Treballar mentre s'està de baixa mèdica, de maternitat, de paternitat o per risc durant l'embaràs.

Per a professionals sanitaris:

- Cobrar per serveis mèdics que no s'han prestat.
- Cobrar imports superiors als que permet la tarifa oficial de la seguretat social.
- Falsificar documents per obtenir prestacions indegudes.
- Treballar mentre s'està de baixa mèdica, de maternitat, de paternitat o per risc durant l'embaràs.

Irregularitats en baixes mèdiques i prestacions sanitàries

(Article 241)

Si un metge o un centre sanitari recomana o allarga baixes mèdiques sense motiu justificat, la seguretat social pot comunicar els fets al col·legi professional corresponent o al Govern.

El col·legi professional o el Govern ha d'investigar el cas i determinar què ha passat.

Frau en prestacions

(Article 242)

Si una persona enganya per cobrar una prestació, com ara amb baixes falses o ajudes indegudes, tant l'empresari com el metge poden ser sancionats per cada cas de frau.

Criteris per decidir les multes

(Article 243)

Per decidir l'import de les multes, es tenen en compte aquests factors:

- Si la infracció s'ha comès de manera intencionada o per negligència.
- Si s'ha intentat obtenir un benefici econòmic il·legal i quin import té.
- Si la persona o l'empresa ja ha comès infraccions abans.
- El nombre de persones que treballen a l'empresa.
- El nombre de persones treballadores afectades.
- Si ja s'havia advertit abans la situació i no s'ha corregit.

Reincidència

(Article 244)

Hi ha reincidència quan una persona ja ha comès una infracció igual o més greu en els últims 2 anys, o ha comès 2 infraccions menys greus en aquest mateix període.

En cas de reincidència, la multa que s'imposa és més elevada.

Multes i conseqüències

(Articles 245, 246 i 247)

Les multes que es poden imposar són aquestes:

- **Faltes lleus:** advertiment o multa d'entre 25 i 50 punts, segons el valor del punt de jubilació.
- **Faltes greus:** multa d'entre 51 i 500 punts.
- **Faltes molt greus:** multa d'entre 501 i 20.000 punts.

Altres conseqüències:

A més de la multa, es poden aplicar altres conseqüències:

- Si una empresa no dona d'alta un treballador a la seguretat social, ha de retornar els diners de les prestacions que aquest treballador hagi rebut de manera indeguda.
- Si una persona cobra prestacions de manera fraudulenta, ha de retornar els diners.
També han de retornar-los les persones o entitats responsables, com empreses o professionals sanitaris, si han participat en el frau.
- Si un prestador de serveis, com una clínica, comet infraccions greus, pot ser exclòs de la seguretat social durant un període d'entre 3 mesos i 10 anys.

Termini per aplicar les multes:

Les multes prescriuen, és a dir, ja no es poden imposar, passat aquest temps:

- **Faltes lleus:** 2 anys.
- **Faltes greus:** 3 anys.
- **Faltes molt greus:** 5 anys.

El temps comença a comptar des del moment en què la multa és definitiva.

Com s'imposen les multes?

(Articles 248 i 249)

Abans d'imposar una multa, s'ha d'obrir un expedient sancionador, que és un procediment formal per investigar els fets.

Durant aquest procediment, s'han de respectar tots els drets de la persona o l'entitat afectada.

Si es detecten deutes amb la seguretat social, com cotitzacions impagades, es poden reclamar al mateix temps que la multa.

El Govern estableix per reglament normes més detallades sobre el funcionament d'aquests expedients.

Inici de l'expedient sancionador

La Direcció General de la CASS és qui decideix obrir un expedient sancionador. La persona o entitat afectada ha de ser informada per escrit.

Abans d'obrir l'expedient, es pot fer una fase d'informació prèvia per recollir dades i valorar si cal continuar.

Un cop acabada aquesta fase, si s'ha fet, es decideix obrir l'expedient o arxivar el cas, és a dir, no continuar.

Com funciona l'expedient?

(Article 250)

L'expedient sancionador es pot iniciar de 2 maneres:

- Per iniciativa de la seguretat social, quan detecta una possible infracció.
- Per denúncia d'una persona afectada, d'un sindicat o d'una associació empresarial.

La CASS s'encarrega d'investigar els fets i de recollir les proves necessàries.

El plec de càrrecs

(Article 251)

Quan la CASS investiga una possible infracció, redacta un document anomenat **plec de càrrecs**.

Aquest document ha d'incloure:

- El nom, l'adreça i l'activitat de la persona o empresa investigada.
- La descripció dels fets, indicant què va passar i quan.
- Les normes que s'han incomplert i la infracció que s'ha comès.
- La multa proposada, amb l'import i el grau.
- L'òrgan que resol el cas i el termini per presentar al·legacions.

El plec de càrrecs s'envia a la persona o empresa afectada i, si escau, a altres responsables.

Termini per respondre

La persona o empresa disposa de 10 dies hàbils per presentar defenses i aportar proves.

La decisió final: la resolució

(Article 252)

Un cop acabada la investigació, amb les proves acceptades o rebutjades de manera justificada, el cas passa a la Direcció General de la CASS.

La resolució ha d'indicar:

- Si s'ha comès la infracció o no.
- Quina multa s'imposa, si escau.
- Si s'aprova també l'import dels deutes pendents.

Com es comunica la decisió?

(Article 253)

La resolució final s'ha de notificar per escrit a totes les persones o entitats afectades.

La notificació ha d'informar sobre aquests aspectes:

- Els recursos que es poden presentar si no s'està d'acord.
- El termini per presentar-los.

Les formes de notificació poden ser:

- En persona, per mitjà d'un funcionari autoritzat.
- Per correu certificat.
- Mitjançant un sistema fefaent, com un notari o un agent autoritzat.
- Si no es pot localitzar la persona, mitjançant publicació al BOPA.

Quan s'extingeix la responsabilitat?

(Article 254)

La responsabilitat per una infracció s'acaba en aquests casos:

- Quan ha passat el temps legal (prescripció).
- Quan mor la persona que ha fet la infracció.
- Quan es tanca l'empresa (si és una persona jurídica).

En aquests casos, l'expedient sancionador es tanca.

El deute amb la seguretat social continua existint i s'ha de pagar, si n'hi ha.

El Govern establirà per reglament normes més detallades sobre com aplicar aquests supòsits.

Títol IV

Aquest títol tracta els recursos, és a dir, què pot fer una persona si no està d'acord amb una decisió de la CASS.

Recursos contra les decisions de la CASS

(Article 255)

Si no estàs d'acord amb una decisió de la Direcció General de la CASS, pots presentar un **recurs administratiu** davant del Consell d'Administració de la CASS en el termini d'1 mes des que reps la notificació de la resolució.

La decisió del Consell d'Administració tanca la via administrativa. Si continues en desacord, pots acudir als tribunals.

Silenci administratiu

(Article 256)

El silenci administratiu passa quan l'Administració no respon dins del termini legal.

Si han passat 2 mesos des que presentes un recurs i no reps resposta:

- En general, el recurs es considera desestimat (rebutjat).
- Si el recurs és sobre prestacions de la seguretat social, com una incapacitat o una pensió, el silenci es considera favorable i el recurs s'accepta.

Aquest termini queda suspès si demanes la intervenció del Tribunal Mèdic, previst a l'article 257.

Resolucions del Consell d'Administració

(Article 257)

Si no estàs d'acord amb la decisió del Consell d'Administració, pots presentar un **recurs davant dels tribunals administratius**, dins del termini que marca la llei.

Si el recurs tracta una qüestió mèdica, pots demanar l'opinió del **Tribunal Mèdic**.

Si el recurs és sobre una valoració mèdica, com, una incapacitat, pots demanar un informe de 3 metges:

- Un metge designat per Medicina Legal, que és independent.
- Un metge de la CASS.
- Un metge escollit per la persona afectada.

Cost de l'informe:

- Si l'informe el demana la CASS, el cost l'assumeix la CASS.
- Si l'informe el demana la persona afectada, aquesta n'ha de pagar una part.

Si la persona afectada no escull cap metge, només intervenen els 2 primers.

En cas de desacord, decideix el metge de Medicina Legal.

Validesa de l'informe mèdic:

El Consell d'Administració ha de respectar l'informe mèdic. Tot i això, pot denegar la prestació si no es compleixen els requisits administratius.

Suspensió del termini:

Mentre es demana l'informe mèdic, es para el termini per resoldre el recurs.

Via judicial

(Article 258)

Abans d'anar als tribunals,
és obligatori haver presentat el recurs administratiu.

Execució de la resolució

(Article 259)

Presentar un recurs no atura l'execució de la resolució.

Això vol dir que, mentre el recurs es resol:

- S'ha de pagar la multa, si n'hi ha.
- S'aplica el grup de pensió reconegut.
- Es manté l'alta mèdica o la decisió adoptada.

No cal complir la sanció,
si un tribunal o l'administració ho decideix
per evitar danys greus o per errors greus en la resolució.

Disposicions addicionals

1. Qui paga les pensions de viduïtat i invalidesa?

Les pensions de viduïtat, tant temporals com vitalícies, i les pensions d'invalidesa que es transformen en jubilació es paguen amb els fons de la branca de jubilació.

Les pensions d'invalidesa transformades en jubilació als 60 anys, concedides abans d'aquesta Llei, també es continuen pagant amb aquests fons.

2. On van els diners de les reserves de malaltia?

Els diners estalviats en les subseccions de malaltia del règim general i complementari passen al fons de reserva general, regulat a l'article 84.2.

3. Estudis actuaries (càlculs financers)

La CASS ha de fer estudis actuaries dins dels 2 anys següents a l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

4. Nomenament de la Comissió de Malalties Professionals

Els membres d'aquesta comissió s'han de nomenar dins dels 30 dies següents a la publicació de la Llei.

5. Llista de malalties professionals

La Comissió ha d'elaborar una llista oficial de malalties professionals en el termini de 6 mesos des de la publicació de la Llei.

6. Preu del punt de jubilació

El preu del punt de jubilació no canvia amb l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

7. Coeficients tècnics de la pensió de vellesa abans i després dels 65 anys

No aplica

8. Pensions de vellesa no contributives (beneficència)

Les pensions de vellesa no contributives concedides abans de 1978 es continuen regulant per la normativa anterior.

Per a la resta de pensions de beneficència, el Govern ha de cotitzar a la CASS, com a mínim, sobre el salari mínim mensual.

9. Reglaments antics que continuen vigents

Els reglaments d'aplicació números 1 a 25 de la CASS continuen vigents mentre no contradiguin aquesta Llei i fins que el Govern els modifiqui.

10. Canvis en el permís de maternitat, paternitat i adopció

Es modifica l'article 21 de la Llei 8/2003, del 12 de juny, sobre el contracte de treball, que queda de la manera següent:

Permís de maternitat:

- Dura 16 setmanes.
- En parts múltiples, dura 18 setmanes, amb 2 setmanes més per cada fill addicional.
- La mare pot començar el permís el dia del part fins a 4 setmanes abans.
 - Si està de baixa mèdica abans del part, el permís comença després del part; el temps anterior es considera baixa per malaltia.
 - En parts prematurs, el temps entre el part real i la data prevista compta com a baixa mèdica.
- A partir de la 6a setmana, el pare pot agafar la resta del permís si la mare torna a treballar. Cal avisar per escrit i presentar un certificat mèdic.
- Si la mare mor, el pare pot agafar tot el permís restant sense tràmits addicionals.

Permís d'adopció:

- Dura 16 setmanes.
- En adopcions múltiples dura 18 setmanes, amb 2 setmanes més per cada fill.
- El pare i la mare poden repartir-se el permís, de manera simultània o consecutiva, però sense superar el nombre total de setmanes previstes.
- S'aplica a adopcions nacionals i internacionals, excepte si la persona adoptada és fill o filla d'un dels adoptants.
- Comença:
 - En adopcions nacionals: des de la notificació de la preadopció o de l'adopció directa.
 - En adopcions internacionals: des de la notificació de l'adopció per part de l'autoritat estrangera.

Permís de paternitat:

- Dura 2 setmanes i només el pare pot gaudir-lo, tant en casos de naixement com d'adopció.
- El pare ha de comunicar per escrit a l'empresa quan farà ús del permís.
- Es pot agafar:
 - Després dels 3 dies de permís per naixement.
 - Després que la mare acabi el permís de maternitat.

11. Canvis en la representació legal

Els advocats que vulguin actuar als tribunals d'Andorra han d'estar inscrits al Col·legi d'Advocats.

↳ **Excepció:** els advocats que defensen l'administració pública o la CASS poden formar part del Gabinet Jurídic del Govern o ser contractats per a casos concrets.

12. Jubilació de les persones amb discapacitat

Es modifica l'article 18, apartat 4, de la Llei de garantia dels drets de les persones amb discapacitat.

El nou contingut estableix el següent:

Les persones amb discapacitat més grans de 65 anys tenen dret a la pensió de jubilació en les mateixes condicions que la resta de persones assegurades.

13. Subvencions i ajuts

La CASS només pot concedir subvencions o ajuts econòmics si estan previstos en una llei específica.

És a dir, no es poden concedir ajuts econòmics si no hi ha una llei que ho autoritzi.

14. No aplica

15. No aplica

16. Protecció de les pensions d'invalidesa (2024)

S'estableixen aquestes mesures especials:

- Les pensions d'invalidesa cobrades durant els 3 anys anteriors al 27/02/2024 no es redueixen segons el que estableixen els articles 172.2 i 172.3.
- Les persones a qui se'ls va reduir la pensió d'invalidesa durant aquest període poden demanar a la CASS que els retornin els diners reduïts. El termini per demanar-ho és de 6 mesos a partir del 27/02/2024.
- A partir del 27/02/2024, si es dona algun motiu per reduir la pensió, la reducció sí que s'aplica.

17. Punts de jubilació dels treballadors

Els punts de jubilació declarats després del 19/02/2025 es consideren adquirits des del moment en què l'empresa els declara, encara que:

- L'empresa no hagi pagat encara les cotitzacions.
- La CASS intenti cobrar aquests diners a l'empresa més endavant.

Disposicions transitòries

1. Prestacions en curs abans de la nova Llei

Si una persona ja cobrava una prestació abans de l'entrada en vigor d'aquesta Llei i la prestació continua, s'aplica la normativa anterior.

Si la nova Llei és més favorable, es pot demanar que s'apliqui dins del termini d'1 any des de l'entrada en vigor.

2. Sol·licituds pendents abans de la nova Llei

Les sol·licituds presentades abans de l'entrada en vigor es tramiten amb la normativa anterior.

Si la nova Llei és més favorable, es pot demanar que s'apliqui dins dels 6 mesos següents.

3. Procediments judicials pendents sobre les prestacions

Si hi ha un procediment judicial sobre prestacions iniciat abans de la nova Llei, es resol segons la normativa anterior.

Si la nova Llei és més favorable, es pot aplicar.

4. Regularització d'afiliació obligatòria (2013)

Les persones no afiliades abans d'aquesta Llei van tenir fins al 30/06/2013 per regularitzar la seva situació.

5. Persones assegurades voluntàries amb 5 anys cotitzats

Les persones assegurades voluntàries amb 5 anys cotitzats seguits abans de la nova Llei poden continuar en el sistema amb aquestes condicions:

- Cotitzen en les mateixes condicions que les persones que treballen per compte propi.

- Tenen dret a prestacions mèdiques, de viduitat, d'orfenesa i de jubilació.

Aquest dret es perd si comencen una activitat que obliga a afiliar-se al règim general o si estan més de 3 mesos sense cotitzar.

En aquest darrer cas, es conserven els punts de jubilació acumulats.

6. Termini per resoldre sol·licituds antigues

La CASS pot tardar fins a 6 mesos a resoldre sol·licituds incloses a les disposicions transitòries 1a i 2a, però la data d'efecte de la decisió no canvia.

7. Administradors públics en empreses

Els administradors de societats que representen l'Administració pública tenen 6 mesos per adaptar-se a la nova Llei.

Si es regularitzen dins d'aquest termini, no s'apliquen sancions ni recàrrecs.

8. Règim especial per a persones no obligades

Poden acollir-se al règim especial de persones assegurades voluntàries a la branca general les persones que:

- No estaven obligades a afiliar-se abans de la Llei 17/2008.
- Van tenir fins al 30/06/2013 per regularitzar la seva situació, però ara tampoc estan obligades a afiliar-se.

9. Prestacions en vigor abans de la nova Llei (termini reduït)

El termini per demanar l'aplicació de la nova Llei, si és més favorable, és de 15 dies naturals.

Disposició derogatòria única

Normes que queden anul·lades amb aquesta Llei

- **Reglaments antics de la seguretat social (1967):**
 - Reglament general, administratiu, financer, tècnic i contenciós.
 - Totes les lleis que els havien modificat.
- **Llei de gestió de la CASS (1997):**
 - La Llei del 18/12/1997 que regulava l'organització de la CASS.
- **Llei de discapacitat:**
 - L'apartat 6 de l'article 18 de la Llei de garantia dels drets de les persones amb discapacitat.
- **Lleis puntuals de reforma (2006):**
 - Llei 4/2006 (7 d'abril) i Llei 9/2006 (21 de juny), que van fer canvis urgents en el sistema de seguretat social.

Disposicions finals

Disposició final primera

La CASS pot augmentar els pressupostos durant el primer any després de la publicació de la Llei per adaptar-se als canvis.

Disposició final segona

En el termini de 6 mesos, el Govern ha de presentar al Consell General un projecte de llei per regular:

- Els fons de reserva de la seguretat social.
- La gestió d'aquests fons.
- Els òrgans encarregats d'administrar-los.

Disposició final tercera

La majoria d'articles entren en vigor 1 any després de la publicació al BOPA.

